МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра фіскального адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на тему: «Податкове консультування та його вплив на формування податкової грамотності платників податків»

Здобувача вищої освіти II курсу,
групи ОМП-21-1,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
ОПП «Податкове консультування»

(підпис)

Мельник Владислав Володимирович

Науковий керівник

(підпис)

Мискіна Оксана Олександрівна, к.е.н., доцент

Керівник освітньо-професійної програми

(підпис)

Ізмайлов Ярослав Олексійович, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри фіскального адміністрування
протокол від «20» 01 2023 № 10

Завідувач кафедри фіскального адміністрування

(підпис)

Іванишина О.С., к.е.н., доцент

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 10 20.01.2023 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 20.01.2023 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підп

Результат захисту 03.02.2023 52/2/3 _____
(оцінка) (дата) (підп

Голова комісії: _____ Романов І.Л.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ Іванишина О.С.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Ізмайлов Я.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Панура Ю.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Секретар комісії: _____ ЯрушМ.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	14		Мисейко О.О.
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	6		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	3		
4. Рецензент	від 0 до 5	4		
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 50**	~~27~~		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	5		Романов І.О.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	2		Іванишина О.С.
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	13		Ізмайлов Я.О.
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	5		Палура Ю.В.
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	25		Ярун М.В.
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	52		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
52	E	3 (задовільно)	03.02.2023	Романов І.О. Іванишина О.С. Ізмайлов Я.О. Палура Ю.В. Ярун М.В.

ПРАВИЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНОК ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра фіскального адміністрування
Спеціальність 071 «Податкове консультування»

Затверджую
В.о. завідувача кафедри
_____ Іванишина О.С.
«09» 10 2021

Завдання на випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу
здобувачу вищої освіти
Мельник Владислав Володимирович

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи
«Податкове консультування та його вплив на формування податкової грамотності платників податків»
2. Затверджена наказами ректора від 26.01.2022 № 115, від 06.09.2022 № 815
3. Строк здачі закінченої роботи - 24.01.2023
4. Цільова установка дати оцінку ефективності функціонування податкового консультування та його впливу на формування податкової грамотності та надати рекомендації щодо покращення існуючої системи оцінювання, дослідивши міжнародний досвід.
Метою дипломної роботи є систематизація та узагальнення теоретичних засад податкового консультування та його вплив на грамотність платників.
Об'єктом дослідження дипломної роботи є: відносини між платниками податків та органами ДПС України.
Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти впливу податкового консультування на формування податкової грамотної платників податків.
Вихідні дані до роботи Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України, інформаційні матеріали ПКУ, ІДД ДПС України, Міністерства фінансів України, наукові доробки та монографічні видання вітчизняних та зарубіжних учених.

5. Перелік графічного матеріалу – 11 таблиць, 4 рисунки.

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік кожним розділом)

РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти здійснення податкового консультування та реаліз
на формування податкової грамотності платників податків
1.1. Сутність поняття, роль та функції податкового консультування
1.2. Особливості здійснення подтакових косультацій в Україні
1.3. Податкова культура та фінансова грамотність населення України
Розділ 2. Аналіз практики податкового консультування ідд дпс україни
2.1. Організаційно-економічна характеристика ІДД ДПС України
2.2. Аналіз особливостей здійснення податкового консультування в діяльності ІД
2.3. Оцінка результативності взаємовідносин між платниками податків та органам
та ефективності впливу заходів податкового
Розділ 3. Проблеми та прекспективи розвитку податкової культури платників под
податкове консультування
3.1. Проблеми формування податкової культури платників податків
3.2. Розвиток податкової культури платників податків та громадян ч
консультування
3.3. Податкове консультування як напрям підвищення рівня податкової культури

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання ета	
		За планом	Ф
1.	Вибір теми дипломної роботи та написання заяви на її затвердження	18.10.21	
2.	Отримання завдання наукового керівника для виконання дипломної роботи	31.10.21	
3.	Узгодження плану дипломної роботи з керівником	12.11.21	
4.	Підготовка І розділу дипломної роботи та подання її керівнику	11.02.22	
5.	Підготовка ІІ розділу дипломної роботи та подання її керівнику	20.05.22	
6.	Підготовка ІІІ розділу дипломної роботи та подання її керівнику	21.11.22	
7.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	14.12.22	
8.	Отримання відгуку наукового керівника	24.01.23	
9.	Перевірка роботи в системі антиплагіат	19.12.22	
10.	Отримання зовнішньої рецензії	26.01.23	
11.	Отримання допуску зав.кафедри до захисту	30.01.23	
12.	Попередній захист роботи	22-23.01.23	
13.	Захист дипломної роботи	02-03.02.23	

Дата видачі завдання «31» жовтня 2021

8. Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи _____ (підпис) Мискіна (прізвище,

9. Керівник освітньо-професійної програми _____ (підпис) Ізмайлов (прізвище,

10. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Мельни

АНОТАЦІЯ

«Податкове консультування та його вплив на формування податкової грамотності платників податків»

Мета роботи – вплив податкового консультування на розвиток особистості платника податків.

Завданнями роботи є: дослідження сутності поняття, роль та функції податкового консультування; визначити що таке податкова грамотність, культура; окреслити принципи та механізми податкового консультування; проаналізувати особливості здійснення впливу заходів податкового консультування на формування податкової грамотності платників податків; провести оцінку результативності взаємовідносин між платниками податків та органами ДПС України та ефективності впливу заходів податкового консультування в діяльності ІДД ДПС України на формування податкової грамотності платників податків; визначити напрями вдосконалення податкового консультування для підвищення фінансової грамотності.

Предметом дослідження теоретичні та практичні аспекти впливу податкового консультування на формування податкової грамотної платників податків.

Об'єктом дослідження є формування податкової грамотності платників податків через податкове консультування.

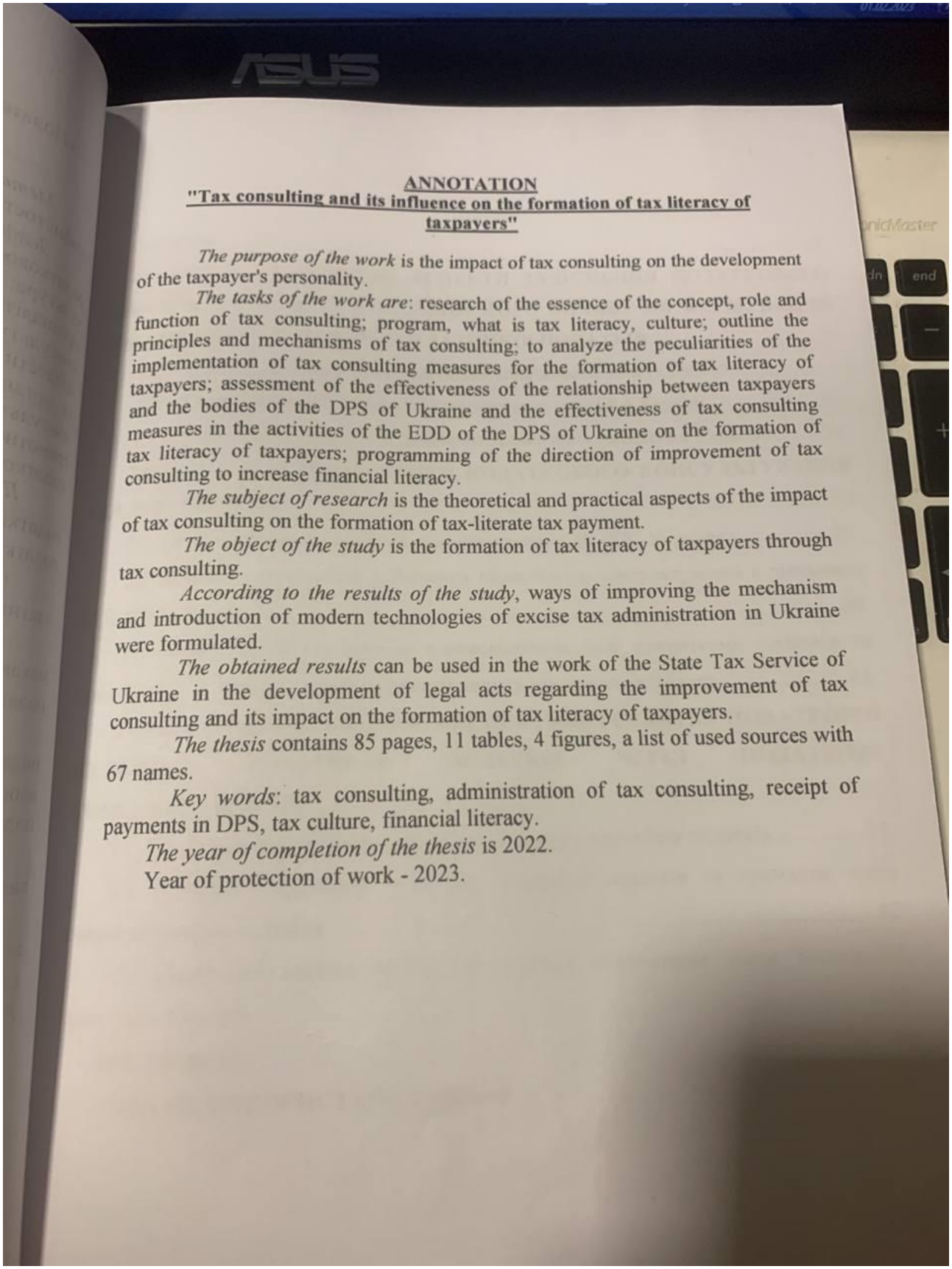
За результатами дослідження сформульовані шляхи вдосконалення механізму та впровадження сучасних технологій адміністрування акцизного податку в Україні.

Одержані результати можуть бути використані у роботі Державної податкової служби України при розробці нормативно-правових актів щодо вдосконалення податкового консультування та його впливу на формування податкової грамотності платників податків.

Дипломна робота містить 85 сторінок, 11 таблиць, 4 рисунків, список використаних джерел з 67 найменувань.

Ключові слова: податкове консультування, адміністрування податкового косультування, надходження платежів в ДПС, податкова культура, фінансова грамотність.

Рік захисту роботи – 2023.

ANNOTATION

"Tax consulting and its influence on the formation of tax literacy of taxpayers"

The purpose of the work is the impact of tax consulting on the development of the taxpayer's personality.

The tasks of the work are: research of the essence of the concept, role and function of tax consulting; program, what is tax literacy, culture; outline the principles and mechanisms of tax consulting; to analyze the peculiarities of the implementation of tax consulting measures for the formation of tax literacy of taxpayers; assessment of the effectiveness of the relationship between taxpayers and the bodies of the DPS of Ukraine and the effectiveness of tax consulting measures in the activities of the EDD of the DPS of Ukraine on the formation of tax literacy of taxpayers; programming of the direction of improvement of tax consulting to increase financial literacy.

The subject of research is the theoretical and practical aspects of the impact of tax consulting on the formation of tax-literate tax payment.

The object of the study is the formation of tax literacy of taxpayers through tax consulting.

According to the results of the study, ways of improving the mechanism and introduction of modern technologies of excise tax administration in Ukraine were formulated.

The obtained results can be used in the work of the State Tax Service of Ukraine in the development of legal acts regarding the improvement of tax consulting and its impact on the formation of tax literacy of taxpayers.

The thesis contains 85 pages, 11 tables, 4 figures, a list of used sources with 67 names.

Key words: tax consulting, administration of tax consulting, receipt of payments in DPS, tax culture, financial literacy.

The year of completion of the thesis is 2022.

Year of protection of work - 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП……3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЙОГО ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ……...5

1.1. Сутність поняття, роль та функції податкового консультування…….....5

1.2. Особливості здійснення подтакових косультацій в Україні……...20

1.3. Податкова культура та фінансова грамотність населення України……...26

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ІДД ДПС УКРАЇНИ……32

2.1. Організаційно-економічна характеристика ІДД ДПС України…….....32

2.2. Аналіз особливостей здійснення податкового консультування в діяльності ІДД ДПС України…….....37

2.3. Оцінка результативності взаємовідносин між платниками податків та органами ДПС України та ефективності впливу заходів податкового……49

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПРЕКСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ЧЕРЕЗ ПОДАТКОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ……57

3.1. Проблеми формування податкової культури платників податків…….57

3.2. Розвиток податкової культури платників податків та громадян через податкове консультування……63

3.3. Податкове консультування як напрям підвищення рівня податкової культури в Україні…….……73

ВИСНОВКИ……..80

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Податки – це проблема, яка стосується майже кожного. Розвиток інституту податкового консультування в Україні знаходиться на етапі становлення. Для досягнення ефективності податкового консультування необхідно вивчити теоретико- методичні засади розвинених країн в цій сфері та адаптувати його до вітчизняних умов. В реаліях сьогоденняринок послуг податкового консультування активно розвивається, водночас є й цілий ряд невирішених проблем його формування, обумовлених недостатністю теоретичних опрацювань особливостей процесу розвитку інституту податкового консультування в Україні, відсутністю попереднього досвіду такого роду діяльності, а також недосконалістю організаційно-економічного, правового механізму функціонування цього виду консалтингу в Україні. До головної складової діяльності країни у соціальній сфері відносять процеси, пов’язані із регулюванням та організацією податкового консультування та його впливів на грамотність платників податків. Проте динамічні зміни податкового законодавства, а також необхідність вдосконалення інструментів і методів податкового консультування в нових реаліях потребують подальших наукових пошуків. Крім того, значно актуалізується і такий важливий аспект податкового консультування, як вплив його на формування фінансово грамотної особистості.

Потреба податковому консультуванні зростає великим темпом. Податкове консультування стає однією із затребуваних послуг у платників податків. У зв’язку з тим, що консультування у сфері оподаткування дозволяє знизити ризики неправильного обчислення та сплати податкових платежів, захистити себе та свій бізнес від податкових санкцій, оптимізувати податки законним шляхом та покращити фінансово-економічні результати діяльності компаній. Недосконалість податкового законодавства створює значні проблеми, як українських, так іноземних компаній, працюючих на ринку. Тому податкове консультування набуває все найбільшу актуальність.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Теоретичні та практичні аспекти податкового консультування або податкового консалтингу знайшли своє відображення у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: В.Ю. Баховко, І.А. Башинський, Н.Н. Башкірова, І.Р. Безпалько, Є. Бейч, Р. Буссе, Л. Грейнер, Ф.А. Гудков, А.О. Золковер, Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, К.В. Крисовата, Н.С. Притуляк, Е.Б. Сугробова, Ф.П. Ткачик, І.О. Цимбалюк, Ю.О. Чапран та ін.

Метою дослідження є систематизація та узагальнення теоретичних засад податкового коснультування та його вплив на грамотність платників.

Відповідно до обраної мети нами поставлено *наступні завдання*:

- дослідити сутність поняття, роль та функції податкового консультування;
- визначити сутність понять «податкова грамотність» та «податкова культура»;
- окреслити принципи та механізми здійснення податкового консультування;
- проаналізувати особливості здійснення впливу заходів податкового консультування на формування податкової грамотності платників податків;
- провести оцінку результативності взаємовідносин між платниками податків та органами ДПС України та ефективності впливу заходів податкового консультування в діяльності ІДД ДПС України на формування податкової грамотності платників податків;
- визначити напрями вдосконалення податкового консультування для підвищення фінансової грамотності.

Об'єктом дослідження відносини між платниками податків та органами ДПС України.

База дослідження – Інформаційно-довідковий департамент ДПС України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти впливу податкового консультування на формування податкової грамотної платників податків.

Інформаційна база дослідження. У ході дослідження використано Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України, інформаційні матеріали ПКУ, ІДД ДПС України, Міністерства фінансів України,наукові доробки та монографічні видання вітчизняних та зарубіжних учених.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані загальнонаукові методи: теоретичного узагальнення й порівняння (для розкриття змісту та сутнісної характеристики податкового консультування); аналізу і синтезу; індукції і дедукції, системного підходу (для обґрунтування напрямів розвитку податкового консультування в Україні та посилення його на формування фінансово грамотної особистості.

Науково-практична значимість одержаних результатів роботи полягає у розробці рекомендацій впливу податкового консультування на податкову грамотність платників податків.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел із 67 найменувань. Робота містить 11 таблиць та 4 рисунки. Загальний обсяг роботи становить 83 аркуші.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЙОГО ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

1.1. Сутність податкового консультування та його класифікація

Суть податкового консультування визначається однаково в більшості країн світу. Сутність податкового консультування полягає в наданні клієнтам послуг у вигляді консультування з питань податкової системи, що включає, за бажанням, виконання всіх робіт, які цьому сприяють, наприклад, ведення бухгалтерської та податкової документації, підготовка необхідних декларацій тощо. Консультування, в дослівному перекладі з латині, можна розуміти як зустріч або надання порад (consultants – радники). Якщо оминути стилістичні та семантичні відмінності між різними видами консультування, то можна виділити два основних методи розкриття поняття «консультування»: перший розглядає консультування з функціональної точки зору. Зокрема, Арлена Скотт трактує консультування як форму допомоги щодо змісту, процесу прийняття рішень або створення завдання (чи серії завдань), у якому консультант не самостійно виконує завдання, а лише надає допомогу в його реалізації [1].

Другий підхід розглядає консультування як незалежні професійні послуги та наголошує на вимогах, яким ці послуги мають відповідати. У цьому контексті Ларрі Грейнер зазначає, що управлінський консалтинг – це набір послуг, що надаються спеціально підготовленими та кваліфікованими особами, які об’єктивно та незалежно допомагають клієнту визначити, проаналізувати та рекомендувати шляхи вирішення проблем конкретної організації. . Ці проблеми, а також при необхідності надають допомогу в реалізації запропонованих рішень.

Досліджуючи податкове консультування з позиції таких категорій, як процес, досвід, послуга та метод, О. Смірнова визначає податкове консультування як незалежну професійну діяльність підприємств і громадян з надання клієнтам платних послуг, результатом якої є виявлення його прав. І обов'язки як платника податків і зборів (обов'язкових платежів) та їх оптимальне виконання.

У Податковому кодексі України під податковою консультацією розуміється допомога контролюючого органу конкретному платнику податків у зв'язку з практичним використанням окремої норми закону чи нормативно-правового акта з питань управління нарахуванням і сплатою податків і зборів, контроль за виконанням яких покладено на такий контролюючий орган. Конкретне визначення насамперед зосереджується на організаційних засадах та звуженні кола податкових консультантів, однак у податковій практиці часто виникають обставини, які вимагають ситуаційного підходу або звернення до інших спеціалістів. У проекті Закону України «Про податкове консультування в Україні» висвітлено сутність податкового консультування як виду професійної діяльності, пов'язаної з наданням клієнту (особі, яка потребує консультації) послуг на платній основі, сприянню у правильному сплаті платниками податків і зборів, податковими агентами та іншими особами зборів, передбачених законодавством про податки і збори. Очевидно, перевагами такого визначення можуть бути спроби виділити податкове консультування в окрему сферу діяльності та акцентувати увагу на дотриманні податкового законодавства. Проте є деякі тези, які потребують з'ясування. Податкове консультування є одним із основних способів управління податковими ризиками, оскільки основним завданням податкового консультування є допомога платнику податків у виконанні його зобов'язань перед бюджетом та уникненні помилок.

Організація податкового консультування неможлива без забезпечення теоретико-методологічних основ цього виду діяльності. Метою податкового консультування є сприяння своєчасній сплаті законно встановлених податків та

забезпечення захисту прав і законних інтересів учасників відносин, що регулюються законодавством про податки і збори [16].

Предметом податкових консультацій є податкові консультації та податкові консультації. Податковий консультант – це висококваліфікований фахівець із свідоцтвом податкового радника, який має право консультувати фізичних та юридичних осіб з усіх питань оподаткування та вдосконалення податкового обліку в рамках законодавства України. Податковий консультант – юридична особа, створена у формі комерційної організації для здійснення господарської діяльності з податкового консультування [16].

Проблема недоліків податкового законодавства частково вирішується шляхом надання ДПС та митними органами платникам податків індивідуальних податкових консультацій та узагальнюючих податкових консультацій, а також підготовки та оприлюднення листів з викладенням точки зору податкового органу з окремих питань, пов’язаних з до застосування законодавства. Окремо варто виділити сервіс «Єдина база податкових знань» на сайті ДПСУ. Відразу зазначимо, що консультації з ЄБПЗ, як і повідомлення податкових органів та інших центральних органів виконавчої влади, носять роз’яснювально-інформаційний характер. Вони не мають сили стандартних правових процедур. Крім того, позиція, висловлена в таких листах і консультаціях, може бути змінена IRS у будь-який час. Більш «надійними» вважаються індивідуальні податкові консультації та загальні податкові консультації.

Індивідуальна податкова консультація – це усна або письмова консультація (у тому числі в електронному вигляді) податкового або митного органу з роз’ясненням тієї чи іншої норми Податкового кодексу, яка надається платнику податків у відповідь на його усну або письмову консультацію. Запит. Відповідно до ст. 52 Податкового кодексу України за зверненням платника податків контролюючі органи надають безоплатно консультації з питань практичного застосування окремих норм податкового законодавства протягом 30 календарних днів з дня отримання звернення платника податків. Податкова

консультація має індивідуальний характер і може використовуватися лише тим платником податків, якому вона надана. Відповідно до ст. 19-1 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) до функцій контролюючих органів віднесено надання індивідуальних податкових консультацій. Пунктом 52.1 ст. 52 ГПК передбачено це при поданні заяви платників податків контролюючі органи надають їм безоплатно індивідуальні податкові консультації з питань практичного застосування окремих норм податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, протягом 25 календарних днів, що настають за днем отримання такого звернення даним контролюючим органом. Разом з тим, ст. 52 ПКУ встановлено ряд вимог до звернення на отримання індивідуальної податкової консультації в письмовій формі. Індивідуальна податкова консультація має індивідуальний характер і може застосовуватись винятково таким платником податків з дня її надання до моменту її зміни або скасування (ЗІР, кат. 129.05). ІПК можуть надаватися в усній, паперовій або електронній формі (п. 52.3 ПКУ). Усну ІПК можна отримати в центрі обслуговування клієнтів за своєю податковою адресою (ЗІР, кат.129.05). Контакт-центр ДПС надає тільки уніфіковані відповіді на запитання платників податків. Відповіді, отримані платниками податків від Контакт-центру факсом, телефоном, електронною поштою, носять інформаційно-довідковий характер (ЗІР, кат. 134.01) ІПК у письмовій формі надаються ДПС та її територіальними органами, крім податкових інспекцій (п. 52.4 ПК), які можуть надавати ІПК тільки в усній формі. Інформацію щодо отримання та реєстрації звернення в органі ДПС платник може переглянути у вкладці «Вхідні» меню «Вхідні/вихідні документи» приватної частини Електронного кабінету. Відповідь орган ДПС надсилає платнику податків у строки, визначені ст. 52 ПКУ, в електронній формі (у форматі pdf без накладання електронного підпису уповноваженої посадової особи контролюючого органу) на електронну адресу зазначену у зверненні та обов’язково в паперовій формі на податкову адресу. ІПК в електронній формі

через Електронний кабінет не надсилається. Роздрукована електронна форма (у форматі pdf) індивідуальної податкової консультації не вважається оригіналом (ЗІР, кат. 134.03) [12].

Узагальнююча податкова консультація — це результат періодичного узагальнення контролюючими органами питань, що стосуються значної кількості платників податків або значної суми податкових зобов'язань. Узагальнюючі податкові консультації затверджуються наказом контролюючого органу і підлягають оприлюдненню. Платник податків, який керується податковою консультацією, вважається добросовісним у частині застосування відповідних правових норм. Відповідно до ст. 53 ПК не може бути притягненим до відповідальності платник податків, який діяв відповідно до податкової консультації, наданої йому в письмовій чи електронній формі, а також узагальнюючої податкової консультації, зокрема, на тій підставі, що в майбутньому таку податкову консультацію було змінено або скасовано. Відповідно до п. 53.3 Податкового кодексу платник податків має право оскаржити податкову консультацію, викладену в письмовій чи електронній формі, в судовому порядку. Визнання судом податкової консультації недійсною є підставою для надання нової податкової консультації з урахуванням висновків суду. Суб'єктом узагальнення податкових консультацій у формі узагальнюючих податкових консультацій є вказаний центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. Слід звернути увагу, що йдеться не про ДПС чи МФУ, а саме про вказаний орган, назва якого може змінюватися. Але при цьому він повинен мати відповідні повноваження щодо надання УПК. Тож правильно буде вважати, що узагальнюючі податкові консультації надані не ДПС України, а центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику [17].

Згідно з п.52.6. ст.52 ПКУ центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, проводить

періодичне узагальнення індивідуальних податкових консультацій, а також аналізує обставини, що свідчать про неоднозначність окремих норм податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, шляхом надання узагальнюючих податкових консультацій, які затверджуються наказом цього органу. Узагальнюючі податкові консультації підлягають оприлюдненню на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, протягом п’яти календарних днів з дня їх надання. Оскільки до створення ДПС України вказані повноваження щодо надання УПК належали ДПС України, то й знайти їх можна на офіційному сайті ДПС України за посилання [6].

Повноваження ДФС України щодо надання УПК були «закріплені» в п.3 Положення про державну фіскальну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236. Згідно з п.1 цього Положення Державна фіскальна служба України (ДФС) вважалася центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску. А згідно з п.3 цього Положення основними завданнями ДФС були, у тому числі, надання консультацій відповідно до ПКУ та МКУ, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску; проведення періодичного узагальнення податкових консультацій, затвердження узагальнюючих податкових консультацій.

Постановою КМУ від 06.03.2019 № 227 було затверджено Положення про Державну податкову службу України, яка є центральним органом виконавчої

влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС.

Відповідно до п.4 цього Положення ДПС України уповноважена надавати індивідуальні податкові консультації (пп.70). А от щодо узагальнюючих податкових консультацій ДПС має лише повноваження надавати Мінфіну пропозиції щодо необхідності їх підготовки. З цього випливає, що повноваження надавати УПК мають належати Мінфіну.

Положення про Міністерство фінансів України затверджено постановою КМУ від 20.08.2014 № 375. Відповідно до нього Мінфін є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що, у тому числі, забезпечує формування та реалізацію єдиної державної податкової, митної політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску. Однак вказане Положення про Мінфін ще не приведено у відповідність до Положення про ДПС і повноваження надавати узагальнюючі податкові консультації на сьогодні не належать ані ДПС України, ані Мінфіну.

Однак з точки зору ПКУ Мінфін якраз і є тим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, якому з точки зору ПКУ й надавати узагальнюючі податкові консультації. Тож варто почекати, коли окрім ПКУ відповідні повноваження Мінфіну з'являться у Положенні про нього. Та обставина, що в нашій країні частою є зміна центрального органу виконавчої влади, що забезпечує

формування та реалізує державну фінансову політику, жодним чином не впливає на статус самих узагальнюючих податкових консультацій. Щоб зрозуміти це, варто лише уявити собі ситуацію, коли би усі договори, укладені підприємством, втрачали свою дію зі звільненням директора такого підприємства і призначенням нового директора. Така ситуація не є логічною тому, що договір укладається не певною посадовою особою від імені підприємства, а саме директором. Зміна прізвища директора у цьому разі не є тим фактом, що якось впливає на чинність чи дійсність договору [13].

Тож, узагальнююча податкова консультація, надана ДФС України, у майбутньому матиме таку саму юридичну силу як і така, що надана Мінфіном чи будь-яким іншим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. Відповідно до п.53.1. ст.53 ПКУ не може бути притягнуто до відповідальності, включаючи фінансової (штрафні санкції та/або пеня), платника податків (податкового агента та/або його посадову особу), який діяв відповідно до індивідуальної податкової консультації, наданої йому у письмовій формі, а також узагальнюючої податкової консультації, за діяння, що містить ознаки податкового правопорушення, зокрема на підставі того, що у подальшому така податкова консультація була змінена або скасована. Деякі питання застосування індивідуальних та узагальнюючи податкових консультацій проаналізовано в листі Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. №79-0-2-12/8.2. Мін'юст роз'яснює, зокрема, що податкова консультація може використовуватися платником податків упродовж дії в часі норми закону, щодо якої надано консультацію. Розвиток податкового консультування необхідний для налагодження партнерських відносин між фіскальними органами та суб'єктами оподаткування. Опис консультаційної діяльності в основному будується на припущенні, що консультант з податків і зборів діє як підприємець. У той час як аналіз сформованого українського і міжнародного досвіду показує, що є позитивні результати організації системи

податкового консультування як в рамках органів державної влади, так і в самій організації . Основною метою діяльності у сфері податкового консультування є робота фахівців на найвищому рівні, що забезпечує якісне виконання завдань, поставлених замовником, і задоволення суспільних інтересів. Для досягнення зазначених цілей консультант повинен слідувати принципам податкового консультування. Загальновідомо, що принципи – це твердження, які сприймаються як головне, важливе, суттєве, необхідне чи бажане. У науковій школі принципи розглядаються здебільшого як загальні вимоги до побудови теорії, сформульовані як те первинне, що лежить в основі певної сукупності фактів. При характеристиці різноманітних систем принципів важливо декламувати такі суттєві характеристики, що відповідають за правильне функціонування системи, без яких вона не виконувала б свого основного призначення [12].

Принцип законності полягає в тому, що податкове консультування має здійснюватися на основі знань законодавства у галузі оподаткування, цивільних та трудових правовідносин. Тобто податковий консультант не повинен сприяти порушенню законодавства при наданні допомоги керівникам та фахівцям організації при розробці нової точки зору на суть їх проблеми та шляхи її дозволу.

Принцип професіоналізму означає, що особа, яка здійснює консультацію, має володіти професійними навичками, мати відповідну підготовку та досвід у податковому консультуванні. Податковий консультант повинен допомагати у вирішенні нестандартних проблем силами своїх керівників та фахівців організації з використанням вже наявних у них знань та досвіду. Податковий консультант повинен працювати з багатьма організаціями для того, щоб накопичити, проаналізувати, переробити та використовувати отриманий досвід, а також постійно підвищувати кваліфікацію у оподаткуванні, а й у суміжних областях.

Принцип об’єктивності можна розкрити так: на думку податкового консультанта не повинні впливати будь-які переконання, уподобання, конфлікти інтересів, інші особи та обставини. Завдяки цьому можна розробити єдину методику щодо вирішення конкретних методик щодо вирішення проблем, стандартів, які надалі будуть застосовані при надання консультування різним клієнтам.

Добросовісність податкового консультанта визначається повнотою розгляду та опрацювання проблеми клієнта, повнотою аналізу, надання різних якісних варіантів рішень та допомога при виборі остаточної поради.

Принцип незалежності включає об’єктивність роботи податкового консультанта від державних органів законодавців та виконавчої влади, і навіть незалежність від клієнта. Тобто думка податкового консультанта характеризується свободою та об’єктивністю, ґрунтуючись лише на достовірних даних.

Один із найважливіших принципів – принцип конфіденційності. Він полягає у збереженні комерційної таємниці та іншої приватної інформації, отриманої від клієнтів. Він повинен дотримуватися неухильно, не дивлячись на те, що розголошення даної інформації або її розповсюдження не завдає йому ніякої матеріальної чи іншої шкоди. Можна назвати це якимось «принципом моралі». Не згадувати назв, імен та прямих порівнянь при вирішення подібних завдань.

Принципи податкового консультування ґрунтуються на постулатах. Постулати податкового консультування – це аксіоматичні положення теорії, які допомагають зрозуміти зміст правил податкового консультування, що встановлюють напрямок діяльності. Вони грають важливу роль у податковому консультуванні.

1.2. Особливості здійснення подтакових косультацій в Україні

Як зазначалось вище податкове консультування з’явилось внаслідок активізації процесу врегулювання ринкових відносин, постійних змін в податковому законодавстві, довгострокової тенденції до подальшого ускладнення національних податкових систем та необхідності оптимізації податкових зобов’язань для платників податків. Намагання клієнтів мінімізувати податкові ризики, покращити взаємовідносини з податковими органами, перенести відповідальність на професіоналів, недостатня ефективність замикання всіх питань щодо правильності та своєчасності нарахування та сплати податків і зборів, за що відповідає головний бухгалтер тощоспричинило потребу в створенні ринку консалтингових послуг, а саме податкового консультування [1]. Попит на консультаційні послуги інформаційного характеру щодо обліку податків, змін і доповнень в податкове законодавство та порядок їх нарахування та сплати виник в Україні ще в 1992 році. Та особливої актуальності такий попит набув у 1997 році, з набранням чинності законів про податок на додану вартість та про податок на прибуток підприємств. За нормами цих законів податковий облік та бухгалтерський облік різнилися по багатьом критеріям. В умовах неоднозначного тлумачення податкового законодавства та його мінливості платникам податків досить важко самостійно прорахувати податкову стратегію, направлену на збереження беззбитковості діяльності. Великі платники податків створюють окремі відділи консультування безпосередньо на підприємстві. Сьогодні податкове консультування в Україні здійснює Державна податкова служба України, а також інші громадські та професійні організації. В органах державної податкової служби активно створюються Центри з обслуговування платників податків (ЦОПП). В підручнику Ф.П. Ткачика «Податкове консультування» [50] наглядно розглядаються періоди становлення податкового консультування в Україні (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Періодизація податкового консультування в Україні [50]

Період	Характеристика етапу	Характеристика консультаційних послуг
1991 – 2000	Становлення податкової системи відбулося одночасно із створенням ринкових відносин в економіці. У 1991 році набирає чинності Закон Української РСР «Про систему оподаткування», в якому закріплено принципи оподаткування, права та обов'язки платників податків, а також перелік загальнореспубліканських зборів та обов'язкових платежів.	Попит на консультаційні послуги інформаційного характеру щодо обліку податків, про зміни і доповнення в податкове законодавство та порядок їх нарахування сплати. Податкове консультування здійснюється на базі аналізу існуючих схем оподаткування, що продукує вигідний вибір системи оподаткування.
2001-2003	Створення Спілки податкових консультантів (СПК) України, вона ставить за мету ряд практичних завдань з удосконалення податкової системи України та актуалізації податкової Політики.	СПК України ставить перед собою за мету створення єдиних стандартів податкового консультування і практичного їх застосування на всьому європейському просторі.
2004-2010	Інформаційне насичення законодавчої бази податкового адміністрування. Потреба в необхідності отримання податкових роз'яснень і порад. Внесення до Верховної Ради України проекту закону «Про податкове консультування в Україні».	Активізація діяльності формальних учасників ринку податкового консультування. Популяризуються звернення платників податків за порадою до фахівців державної та приватної форми функціонування.
2011-2018	Податковими органами вводяться нові сервіси і робиться акцент на поліпшення якості обслуговування платників податків. Починає діяти громадська організація Палата податкових консультантів.	Для зручності платників податків, на об'єднаному веб-порталі ДПС України, функціонує Єдина база податкових знань, яка постійно оновлюється та вдосконалюється.
2018 – 2021	Продовжується перехід до сервісного органу ДПС України, активно функціонують ЦОПП, масово проводяться заходи з питань роз'яснення податкового законодавства учасниками ринку податкового консультування.	Діяльність ЦОПП сприяє формуванню орієнтованої на платника податків системи адміністрування. Отримання податкових консультацій в усній, письмовій або електронній формі. Організовуються різного роду круглі столи та семінари націлені на підвищення податкової грамотності

Як видно з таблиці 2.1, зміни та доповнення в податковому законодавстві, його вдосконалення сприяє розвитку та активізаціїдіяльності формальних учасників ринку податкового консультування, популяризації звернень платників податків за порадою до фахівців державної та приватної форми функціонування. Послуги приватних фірм пов'язані з індивідуальним підходом до розв'язання проблеми та певною оперативністю, яка залежить від характеру справи. Проте в цьому контексті клієнт зустрічається з оплатою послуг та певним обмеженим спектром обслуговування, наприклад перевірка звітності та виявлення в ній помилок може не враховувати у діяльність фірми представництво інтересів у суді. Звернення до державних установ згідно чинного законодавства відбувається на безоплатній основі, але потребує додаткових витрат часу, поряд з цим, акцент у наданні такої консультації тісно переплітається із задоволенням інтересів держави – наповнення казни. В Україні основну роль у наданні роз'яснень та консультацій з питань податків та оподаткування відіграють органи податкової служби, чия консультаційна робота акцентується на налагодженні партнерських відносин між владою та бізнесом шляхом надання безкоштовних податкових консультацій, проведення активної масово-роз'яснювальної роботи, семінарів, тренінгів тощо. Базис для податкового консультування в Україні формується на основі Податкового кодексу України, проекту закону «Про податкове консультування в Україні» та положення громадських організацій у сфері податкового консультування та на основі Митного кодексу України.

Серед розглянутих нормативно-правових актів найбільшим діючим базисом в сфері податкового консультування виступає Податковий кодекс України, де процес податкового консультування регламентується розділом 3. Зокрема у статті 52 чітко зазначено, що за зверненням платників податків контролюючі органи надають безоплатно консультації з питань практичного використання окремих норм податкового законодавства протягом 30

календарних днів, що настають за днем отримання такого звернення даним контролюючим органом [32].

Одним з інструментів двостороннього зв'язку із громадянами та суб'єктами господарювання, який дає можливість запобігти правопорушенням з боку працівників є інтерактивний сервіс «Пульс» Державної податкової служби України. Сервіс, в телефонному режимі «гарячої лінії» приймає звернення громадян та суб'єктів господарювання щодо неправомірних дій або бездіяльності, можливих корупційних правопорушень у сфері службової діяльності з боку конкретних посадових осіб структурних підрозділів ДПС та її та територіальних органів. У 2019 році зареєстровано 4364 звернення громадян на телефонну лінію сервісу «Пульс».

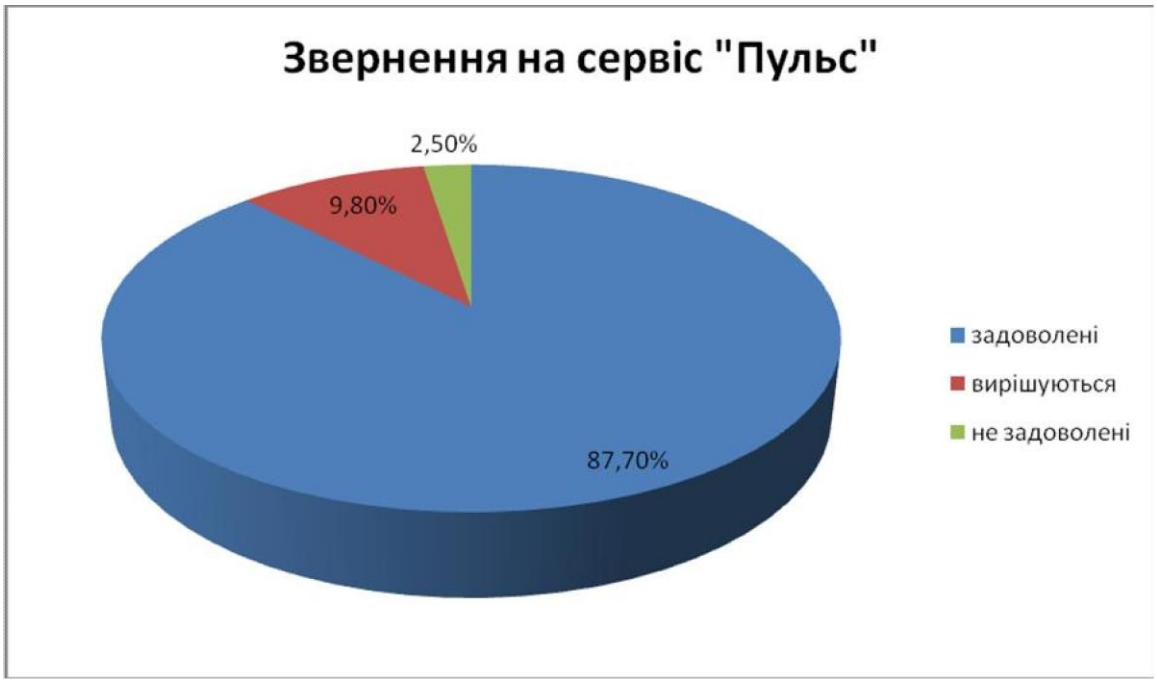

Рис. 2.1. Структура вирішення звернень громадян на інтерактивний сервіс «Пульс» за 10 місяців 2020 року [34]

Для оперативного та широкого інформування населення про новації в оподаткуванні впродовж 2019 року фахівцями податкової служби проведено понад 6 тисяч семінарів, з них 242 – засобами «INTERNET» ресурсів, в яких взяло участь 504,3 тис. осіб. З метою формування єдиної позиції щодо

практичного застосування норм податкового та митного законодавства на сторінках офіційного веб – порталу державної податкової служби розміщено 17,2 тисяч матеріалів.

В рамках заходів щодо підвищення фінансової грамотності населення органами державної податкової служби підготовлено більше ніж 72 тисячі матеріалів з питань податкового законодавства. У таблиці 2.2. показано прогресивний ріст податкового консультування органами Державної податкової служби України впродовж 2017-2019 років [20; 21; 22].

Таблиця 2.2

Показники податкового консультування органами Державноїподаткової служби України впродовж 2017 – 2021 років

Назва заходу	**2017 рік**	**2018 рік**	**Відхилення 2018 від 2017**	**2021 рік**	**Відхилення 2021 від 2018**
Конференція	117	126	+ 9	138	+ 12
Форум	24	34	+ 10	51	+ 17
Громадські слухання	171	190	+ 19	217	+ 27
Засідання «круглого столу»	5440	5758	+ 318	6205	+447
Зустрічі з громадянами	9929	9956	+ 27	10042	+ 86

Джерело: [6]

Як видно з таблиці 2.2. з року в рік активізується робота податкових органів щодо заходів щодо надання податкових консультаційних послуг. Так, у 2017 році загальна кількість інформаційно-роз’яснювальних заходів склала 15681, у 2018 році цей показник зріс на 383, у 2019 році – на 589. 2018 до 2017 року. А у 2019 році – 447. Конференції постійно зростають – на 9 за рік. 2018 та

В12 у 2019 порівняно з 2018 р. Кількість проведених форумів у 2018 р. зросла на 10 одиниць порівняно з 2019 р. та на 17 одиниць у 2019 р. порівняно з 2018 р. Також зростає кількість проведених громадських слухань на податкову тематику. На 19 слухань більше, ніж у 2018 році, а у 2019 році кількість зросла на 27. Також активно проводяться зустрічі з громадськістю. У 2018 році порівняно з 2017 роком їх кількість зросла на 27, а у 2019 році порівняно з 2018 роком – на 86 одиниць.

Робота органів ДПС з надання податкових консультацій носить передусім колективно-роз'яснювальний характер і спрямована на залучення широких верств населення до таких заходів, як семінари, форуми, зустрічі тощо. Податківці проводять зустрічі зі школярами, навчають їх фінансових знань та податкової культури з перших класів. З метою формування податкової культури, підвищення рівня фінансової грамотності, виховання молоді як майбутнього платника податків фахівці ДПС у кожному регіоні України проводять лекції, зустрічі зі студентами та викладачами на податкову тематику, організовують тижні правових знань. Та податкового законодавства в навчальних закладах, проведення вікторин, вистав, КВК, «інтелектуальних гуртків» та інших заходів у формі ділових ігор, конкурсів, конкурсів, анкетування, днів відкритих дверей в органах ДПС. З метою ознайомлення дітей з основами податкової системи в Україні, основними положеннями податкового законодавства щорічно проводиться конкурс дитячих малюнків «Податки очима дітей». Конкурси інформують дітей про необхідність і важливість добровільної сплати податків. Ці дії суттєво впливають на формування у громадян обізнаності щодо податків, необхідності сплати податків і зборів, їх розмірів, порядку перерахування до бюджету, пільг тощо. Усе це разом сприяє формуванню фінансово грамотної особистості та, відповідно, підвищенню її соціальної свідомості та громадської активності, що вкрай необхідно для розвитку демократичного ладу в країні.

Отже, розглянувши питання про сутність, мету та принципи податкового консультування, можна з упевненістю сказати, що податкове консультування є однією з категорій соціально-економічного характеру, яка впливає на фінансову та податкову культуру особи, мотивує громадян до в цілому та платників податків зокрема для розуміння податкового законодавства та обов'язку сплачувати податкові зобов'язання Створює належні, стабільні та справедливі умови оподаткування. Податкове консультування можна розглядати як допомогу громадянам і платникам податків у практичному застосуванні конкретного закону чи нормативно-правового акта з питань нарахування та сплати податків чи зборів, а також у формуванні навичок особистої фінансової оцінки доходів, витрат та інвестиції. Використання фінансових і банківських продуктів і послуг.

3.1. Податкова культура та фінансова грамотність населення України

Найбільш важливою характерною рисою зміни ролі економічного середовища в нашому житті й у світовій системі в цілому є формування нового типу соціально-економічних взаємозв'язків на рівні свідомості та культури, а також зміна навколишнього світу, яка породжена зміною самої людини. Тому аналізу змісту та сутності економічної сфери з похідною від неї – податкової діяльності людини значна увага приділялася протягом всіх етапів історичного поступу людства.

В умовах глобалізаційних процесів сучасності, коли на перше місце виходить економічна складова соціального розвитку, увага до сутності та функціонального значення такої компоненти економічного буття як сплата податків набуває особливого значення. Це пов'язано у першу чергу з тим, що економічна свідомість та податкова культура є одним із провідних елементів соціально-культурної самоідентифікації нації у межах глобалізованого

суспільства. Тому вплив економічної свідомості та культури громадян на формування податкової культури нації набуває неабиякої актуальності в сучасних умовах розвитку України.

Англійський економіст А. Сміт вперше систематизовано відобразив у теоретичному плані загальну універсальну тенденцію у суспільствознавчій науці – розгляд окремої людини як центрального пункту економічної системи, вищої її цінності [5, с.497-498]. Обґрунтувавши положення про природну економічну свободу людини, він виокремив як центральний елемент економічної теорії вільну особистість. А. Сміт визначив спонукальні мотиви і стимули її поведінки в економіці, її здатність формувати передові погляди та уявлення щодо економічних процесів і явищ, її моральні судження про дії інших людей та свої власні вчинки.

На формування економічної свідомості громадян опосередкований вплив здійснюють держава, політичні, правові, релігійні відносини тощо. Якщо не враховувати цей вплив на економічну свідомість, а виводити її безпосередньо з виробництва й виробничих відносин, це може призвести до спрощення та вульгаризації її розуміння.

Теоретико-пізнавальний рівень економічної свідомості охоплює: систематизовані економічні наукові знання; погляди, що формують економічний світогляд людини; її уміння творчо мислити, здатність об’єктивно й адекватно сприймати економічні процеси, які відбуваються у суспільстві. Пізнавальні компоненти при цьому створюють не тільки систему економічних знань, а й визначають внутрішню культуру людини, формують її готовність до свідомої гармонізації стосунків між нею, природою та суспільством.

Головна роль економічної свідомості розкривається в організації суспільного буття людини, її історичної динаміки цивілізаційного й культурного розвитку. Кожна історична епоха має власну, властиву саме для цього суспільного устрою і системи економічних відносин економічну свідомість. Вона, у свою чергу, впливає на процес відтворення в економічній

діяльності індивіда його потреб, інтересів, ідеалів, цінностей. Економічна свідомість визначає поведінку людини та формує внутрішні засади її діяльності в економічному середовищі.

Отже, економічна свідомість як сукупність економічних ідей, теорій, інтересів, поглядів, почуттів та настроїв виступає одночасно результатом і процесом освоєння економічної реальності з врахуванням соціальних інтересів людей. Специфікою економічної свідомості виступає високий ступінь вираження та відображення соціальних інтересів, цінностей, ідей та установок окремих економічних груп, а також її активний вплив на інші форми суспільної свідомості.

Економічна культура охоплює широкий спектр економічної діяльності людини: від вихідного пункту, який пов’язаний з оволодінням необхідними знаннями, до формування суспільно необхідних норм економічної поведінки, залучення до економічних цінностей. Вона являє собою своєрідний механізм, який безперервно відбирає з наявних у минулому економічному бутті цінностей і норм життя те, що може служити сьогодні та в майбутньому і бути корисним. Економічну культуру варто розглядати як складову культури (від лат. Cultura – обробка, виховання) взагалі, вона відображає рівень розвитку економічного мислення. Практично будь-яка економічна дія людини породжується її уявленнями про систему існуючих економічних відносин.

Серед основних особливостей економічної культури як способу взаємозв’язку економічної свідомості та економічного мислення слід виокремити такі: 1) охоплення соціальних норм і цінностей суспільного масштабу, що отримують в економічній сфері своє специфічне значення, а також соціальних норм, які виникають з внутрішніх потреб економіки; 2) економічна культура визначається каналами, через які вона регулює взаємодію економічної свідомості суспільства та економічного мислення індивідів і груп; до їх числа належать економічні інтереси, соціальні стереотипи, соціальні

очікування й орієнтації тощо; 3) економічна культура орієнтована на управління економічною поведінкою соціальних суб'єктів.

Економічну культуру можливо розглядати як продукт економічної свідомості та духовного капіталу суспільства. Вона є відображенням рівня розвитку економічної свідомості. У якості соціального механізму економічна культура регулює економічну поведінку через виконання трансляційної, селекційної та інноваційної функцій. Складовою нової національної економічної культури повинна стати точка зору, що гострі проблеми повинні вирішуватись шляхом терплячого діалогу, угод, взаємного розуміння і поваги. Лише на засадах толерантності, доброзичливості та сприйнятливості нових ідей є можливими спокійні, суспільно виважені дії щодо усунення всіх перешкод на шляху економічного прогресу.

Взята в цілому, культура складається з ряду компонентів, у числі яких релігія і мораль, освіта і наука, література і мистецтво. Опираючись на загальнолюдські цінності, податкова культура обмежена правовою та поведінковою культурою в соціально-економічній сфері.

Та, навіть знаючи вимоги законів, можна їх порушувати. В такому разі на сторожі права і моралі має стояти громадянськість – почуття обов'язку і відповідальності, усвідомлення своїх інтересів, прав і обов'язків при належному виконанні повинності перед „фіском".

Культурні фактори створюють лише загальний каркас для економічної діяльності індивіда. У межах цього каркасу кожна людина має досить широкий вибір варіантів економічних дій. Інша справа, що цей вибір часто визначається не свідомими підходами, а робиться на інтуїтивному рівні, виходячи з загальних міркувань і звичних підходів, у кращому випадку випливає з принципу здорового глузду.

Для сучасної України більш корисним було б поширення у суспільстві соціального іміджу відпрацьованої інституціоналізмом моделі економічної людини (homo sociologus), тобто людини, що має певні соціальні зобов'язання,

а не неоліберального зразку (homo economicus) як моделі економічної людини, що дотримується власних економічних інтересів та максимізує індивідуальний прибуток. При цьому збереження принципу індивідуальної економічної свободи на противагу економічному свавіллю, має спиратися на класичне визначення свободи у лібералізмі, що передбачає соціальну відповідальність суб'єкта економічної діяльності. Адже надмірна свобода окремих суб'єктів економічної діяльності стає джерелом фактичної відсутності економічної свободи у інших. Важливим є також формування національної економічної еліти, що, за класичною теорією еліт У. Паретто, має характеризуватися єдністю таких атрибутів, як інтелект (людський та соціальний капітал), влада (економічна ідеологія) та фінанси.

Позитивним для соціально-економічного майбутнього України можна вважати наголошене Дж. Соросом формування соціальних (неринкових) цінностей в якості джерела довіри між людьми як осереддя соціального капіталу, тому що "загальновизнано, що суспільство не може існувати, якщо в ньому не утверджуються цінності, які забезпечують спільні інтереси, співпрацю і взаємодопомогу між людьми" [6].

Й. Шумпетер визначав податкову культуру, як продукт розвиненої, свідомо й цілеспрямовано «культивованої» податкової системи. «Найдухмянішою квіткою податкової культури в порівнянні з попередніми примітивно-варварськими податковими системами» він називав прибутковий податок [8].

Б. Нерре, зазначав: «Податкова культура кожної країни – цілісний результат усіх істотно значимих формальних і неформальних інститутів, пов'язаних з специфікою національної податкової системи та її практичного функціонування, що історично вкорінене в культуру даної країни» [4].

В. Андрущенко та Т. Тучак пропонують під податковою культурою розуміти сукупність цінностей та факторів, що визначають поведінку людей у

всіх сферах життя й діяльності, їх ставлення один до одного, до суспільства, до держави і фіску [1].

Професор С. Лекарь ототожнює податкову культуру з ідеологічним фарватером, визначаючи її як результат дії суми морально-етичних та фіскально-адміністративних факторів. [2, с.8-10].

Організація економічного співробітництва та розвитку в ранг рекомендацій і сучасних глобальних домінант у сфері оподаткування ставить три взаємообумовлені задачі по підвищенню, вдосконаленню, поліпшенню: 1. Податкової грамотності (tax literacy); 2. Податкової культури (tax culture); 3. Дотримання податкового законодавства (tax compliance) [10].

Ідеалом податкової культури для вітчизняних та закордонних платників податків є добровільна сплата податків. Досягненням та особливістю податкової культури розвинених країн і народів є громадянська свідомість, звичка до дисципліни і порядку, що позитивно впливає на приймання абсолютною більшістю платників податку *як* безумовного правового і морального зобов'язання. По відношенню до державного фіску позитивна податкова мораль виражає внутрішню індивідуальну готовність громадянина сплачувати податки як результату свідомого сприймання платником фіскального обов'язку в обмін на сподівання вигоди [1].

Отже, можна констатувати, що в основі економічної культури особистості є економічна свідомість, яка характеризує здатність пізнавати, відображати і узагальнювати економічну дійсність, передбачати і прогнозувати розвиток економічних процесів. У людини формується свій особистий суб'єктивний образ економічної реальності, виходячи з рівня сприйняття економічних знань, культури мислення. Економічна свідомість людини може формуватися як емпіричним шляхом (виходячи з її особистого досвіду, буденних уявлень), так і на науковій основі (теоретичному базисі), шляхом вивчення і наукового пізнання економічних процесів і явищ.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ІДД ДПС УКРАЇНИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика ІДД ДПС України

Інформаційно-довідковий департамент Державної податкової служби України, який є її територіальним органом [13], та який став правонаступником усіх прав та обов'язків реорганізованого як юридичної особи Інформаційно-довідкового департаменту Державної податкової служби України, утворено на правах відокремленого підрозділу Державної податкової служби України. Не можна не сказати, що для виконання завдань та функцій, покладених на Інформаційно-довідковий департамент Державної податкової служби України, у його складі можуть створюватися структурні підрозділи (робочі місця), розміщені за місцезнаходженням територіальних органів Державної податкової служби України [6]. Таким чином, основними завданнями Інформаційно-довідкового департаменту Державної податкової служби України є:

1) надання фізичним та юридичним особам консультацій з питань оподаткування, єдиного внеску та законодавства з інших питаньконтроль за дотриманням якого покладено на Державну податкову службу України, за допомогою Бази знань, розміщеної в Інформаційній системі Інформаційно-довідкового департаменту Державної податкової служби України;

2) надання фізичним та юридичним особам інформаційно-довідкових послуг з питань оподаткування, єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на Державну податкову службу України, за допомогою Бази знань та інших офіційних джерел інформації;

3) інформування фізичних та юридичних осіб про зміни та доповнення, внесені до нормативно-правових актів з питань оподаткування,

сплати єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на Державну податкову службу України

4) формування та підтримка в актуальному стані Бази знань;

5) наповнення Загальнодоступного інформаційно-довідкового ресурсу, розміщеного на офіційному вебпорталі Державної податкової служби України, та підтримка його в актуальному стані;

6) організація роботи сервісу «Пульс»;

7) організація роботи та надання електронних довірчих послуг органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам на всій території України;

8) організація роботи зі зверненнями, що надійшли з державної установи «Урядовий контактний центр»;

9) ведення єдиної бази індивідуальних податкових консультацій, забезпечення оприлюднення на офіційному вебпорталі Державної податкової служби України реєстру індивідуальних податкових консультацій та його оновлення [6].

Щодо стосується повноважень Інформаційно-довідкового департаменту Державної податкової служби України, то відповідно до покладених на нього завдань він:

1) надає інформаційно-довідкові послуги та консультації (консультації з питань оподаткування, єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на Державну податкову службу України, за допомогою Бази знань, розміщеної в Інформаційній системі Інформаційно-довідкового департаменту Державної податкової служби України; інформаційно-довідкові послуги з питань оподаткування, єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на Державну податкову службу України, за допомогою Бази знань та інших офіційних джерел інформації; наповнює Базу знань і Загальнодоступний

інформаційно-довідковий ресурс та взаємодіє зі структурними підрозділами Державної податкової служби України щодо підтримки їх в актуальному стані тощо);

2) організовує роботу з надання електронних довірчих послуг (отримує від заявників та користувачів заяви на формування, блокування, ідентифікацію осіб, які звернулися, та перевірку законності їхніх звернень; укладає договори про надання електронних довірчих послуг, опрацьовує реєстраційні документи та реєструє користувачів у реєстрі користувачів.

Кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг Інформаційно-довідкового департаменту Державної податкової служби України; надає органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності, іншим суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам консультації щодо умов та порядку надання електронних довірчих послуг тощо);

3) організовує роботу сервісу «Пульс» (отримує від фізичних та юридичних осіб інформацію через сервіс «Пульс» щодо неправомірних дій та/або бездіяльності працівників органів Державної податкової служби України; отримує повідомлення працівників структурних підрозділів Державної податкової служби України та її територіальних органів про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою Державної податкової служби України; приймає повідомлення, які надходять від фізичних та юридичних осіб, з питань, що належать до компетенції Державної податкової служби України, та направляє до структурних підрозділів Державної податкової служби України у порядку інформування; розглядає інформацію, яка надійшла на сервіс «Пульс», та вживає заходів щодо усунення вказаних недоліків; здійснює моніторинг стану задоволення фізичних та юридичних осіб за результатами розгляду звернень до сервісу «Пульс»; аналізує статистику звернень фізичних та юридичних осіб на сервіс «Пульс» тощо);

4) організовує роботу зі зверненнями, що надійшли з державної установи «Урядовий контактний центр» (приймає до розгляду звернення, що надійшли з державної установи «Урядовий контактний центр», в Єдиній електронній базі даних звернень; здійснює підготовку проекту резолюції, передання на підпис керівництву Державної податкової служби України та одночасне надання електронної копії звернення з проектом резолюції для опрацювання структурному підрозділу Державної податкової служби України – виконавцю; організовує та координує роботу структурних підрозділів Державної податкової служби України та її територіальних органів зі зверненнями, що надійшли з державної установи «Урядовий контактний центр», з питань, що належать до компетенції Державної податкової служби України; здійснює переадресацію звернень іншому органу виконавчої влади за допомогою відповідного програмного забезпечення у разі, якщо питання, порушені у зверненні, не належать до компетенції Державної податкової служби України тощо);

5) надає консультації з питань податкового законодавства, законодавства з питань сплати єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на органи Державної податкової служби України (веде єдину базу індивідуальних податкових консультацій; забезпечує оприлюднення на офіційному вебпорталі Державної податкової служби України реєстру індивідуальних податкових консультацій, його оновлення після отримання від структурних підрозділів Державної податкової служби України;

6) здійснює загальне діловодство(приймає, реєструє, обробляє, вхідну кореспонденцію здійснює постановку на автоматизований контроль завдань у системі електронного документообігу вхідної кореспонденції);

7) забезпечує доступ до публічної інформації, зокрема реєстрацію усних запитів на інформацію про діяльність Державної податкової служби України, прийнятих засобами телефонного зв’язку;

8) приймає та реєструє в СЕД усні звернення громадян, які надійшли засобами телефонного зв’язку через Контакт-центр Державної податкової служби України;

9) проводить перевірки достовірності відомостей щодо застосування заборон, передбачених ч.3 та ч. 4 ст. 1 Закону України від 16.09.2014 року No 1682-VII «Про очищення влади», отримує від фізичних та юридичних осіб через Контакт-центр Державної податкової служби України інформацію про особу, стосовно якої проводиться перевірка, щодо поширення на неї заборон відповідно до Закону України від 16.09.2014 року No 1682-VII «Про очищення влади» [12];

10) здійснює організацію, координацію заходів захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах та контролю за його станом;

11) організовує та координує заходи забезпечення антивірусного захисту та кіберзахисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах та контролює їхній стан;

12) виконує заходи захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах;

13) виконує заходи щодо забезпечення антивірусного захисту, кіберзахисту та безпеки інформаційних технологій в інформаційно-телекомунікаційних системах;

14) здійснює інші повноваження, визначені законом [6]. При цьому, на відміну від Головних управлінь Державної податкової служби України та Міжрегіональних управлінь Державної податкової служби України по роботі з великими платниками податків як територіальних органів Державної податкової служби України, які є контролюючими органами (податковими органами, органами стягнення), Інформаційно-довідковий департамент Державної податкової служби України визнано контролюючим органом (податковим органом) [6]. Необхідно вказати, що Інформаційно-довідковий департамент Державної податкової служби України під час виконання

покладених на нього завдань у межах повноважень взаємодіє в установленому порядку зі структурними підрозділами Державної податкової служби України, іншими територіальними органами Державної податкової служби України, органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, підприємствами, установами, організаціями, громадянами, платниками тощо. Слід наголосити на тому, що Інформаційно-довідковий департамент Державної податкової служби України у межах своїх повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання доручень Державної податкової служби України видає накази (розпорядження).

2.2. Аналіз особливостей здійснення податкового консультування в діяльності ІДД ДПС України

За результатами надання Інформаційно-довідковим управлінням послуг зі створення електронного підпису чи печатки та формування електронних ключів у 2018 році до органів ДПС надіслано 336,6 млн документів в електронному вигляді, а у 2019 році кількість документів зросла до 359,5 млн. (рис. 2.1). Кількість суб'єктів господарювання, які мали змогу подавати звітність в електронному вигляді без відвідування центральних процесингових центрів та черг, зросла з 1804,9 млн у 2020 році до 1918,8 млн у 2021 році. Надходження платежів, які контролюються ДПС, складають значну частку доходів зведеного бюджету України – 59,8 відсотків зокрема, доходи (сальдо) до зведеного бюджету України у 2021 році становитимуть 993,2 млрд грн, що на 145,2 млрд грн, або на 17,1 відсотка, більше, ніж у 2020 році. До державного бюджету (баланс) надійшло 652,1 млрд. грн., що еквівалентно 84,7 млрд. грн., або зростання на 14,9% протягом 2020 року.

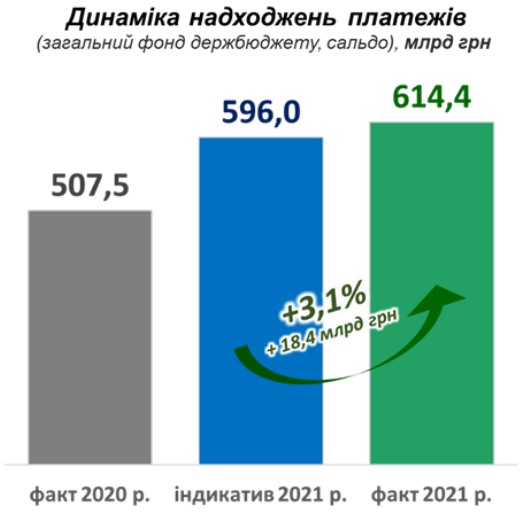

Рис. 2.1. Динаміка надходжень платежів

Надходження (сальдо) платежів до загального фонду державного бюджету становлять 614,4 млрд грн, до спеціального фонду – 37,7 млрд грн. Перевиконано індикативні показники Міністерства фінансів (загальний фонд державного бюджету) на 3,1 відсотка, донараховано до бюджету 18,4 мільярда гривень повністю виконано завдання Мінфіну шляхом: Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування (залишок) – 102,7%(+ 4,0 млрд грн);

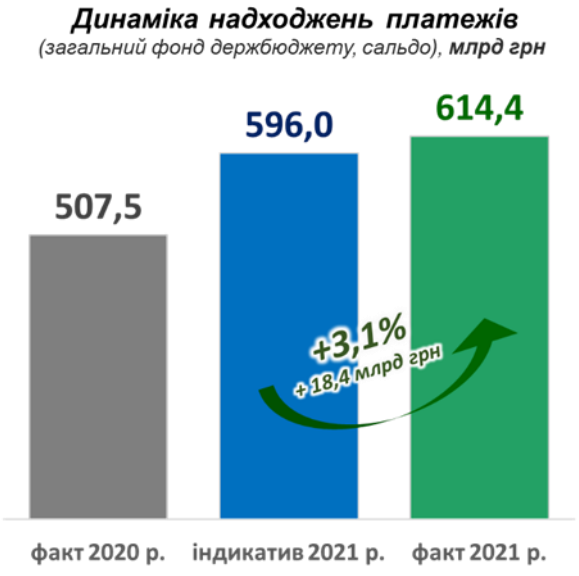

Рис. 2.2. Динаміка надходжень платежів

Податок на прибуток підприємств – 101,2%. (+ 1,8 млрд грн); Сплата рентної плати за користування надрами загальнодержавного значення – 126,9 відс. (+ 11,3 млрд грн); Акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) – у 2,1 раз (+ 7,7 млрд грн) тощо. З початку року платникам сплачено 159,7 млрд грн податку на додану вартість. Платежі до місцевих бюджетів склали 341,2 млрд. грн. Темп зростання виручки до 2020 року склав 121,6 % (+ 60,5 млрд грн). Надходження фізичних внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – фізичні внески) становлять 349,0 млрд. гривень. Порівняно з 2020 роком надходження фізичних внесків зросли на 54,7 млрд гривень.

У 2021 році Головним управлінням туризму реалізовано комплекс заходів, спрямованих на забезпечення повного нарахування та сплати податків, зборів та інших платежів до бюджету, крім єдиного внеску.

Організація розгляду та виконання звернень громадян особистий прийом громадян ДПС У 2021 році відповідно до вимог Закону України від 02 жовтня 1996 року № 393/96-ВР «Про звернення громадян» забезпечено своєчасний та кваліфікований розгляд звернень громадян.

Протягом звітного року до ГУ у справах біженців надійшло 11,5 тис. звернень громадян, з них:

- поштою (безпосередньо від громадян) – 3950 (34,3 відс. Від загальної кількості звернень);
- засобами електронного зв'язку, через мережу Інтернет (безпосередньо від громадян) – 4261 (37,1 відсотка від загальної кількості звернень);
- через Офіс Президента України – 239 (2,1 відсотка від загальної кількості звернень);
- через Верховну Раду – 174 (1,5 відс. Від загальної кількості звернень);
- через Кабінет Міністрів України – 125 (1,1 відсотка від загальної кількості звернень);

- через Міністерство фінансів України – 110 (1,0 відсотка від загальної кількості заяв);
- через міністерства та інші органи влади (у тому числі органи прокуратури, прокуратури та правоохоронні органи) – 861 (7,5 відсотка від загальної кількості звернень);
- через інші органи, установи та організації – 17 (0,1 відс. Від загальної кількості звернень); засобами телефонного зв'язку через Контакт-центр ДПС – 1 763 (15,3 відс. Від загальної кількості звернень).

Основні питання, порушені у відповідних зверненнях:

- звітність про ухилення від сплати податків – 1867;
- акти контролю та перевірок (включаючи штрафи та перевірки) – 753;
- 1 внесок – 363;
- реєстрація та облік платників – 325;
- реєстраційні номери облікових карток платників податків – 320;
- консультації з питань податкового законодавства – 230;
- податок на майно – 109;
- Інші питання, що належать до розділу ДПС – 5125.

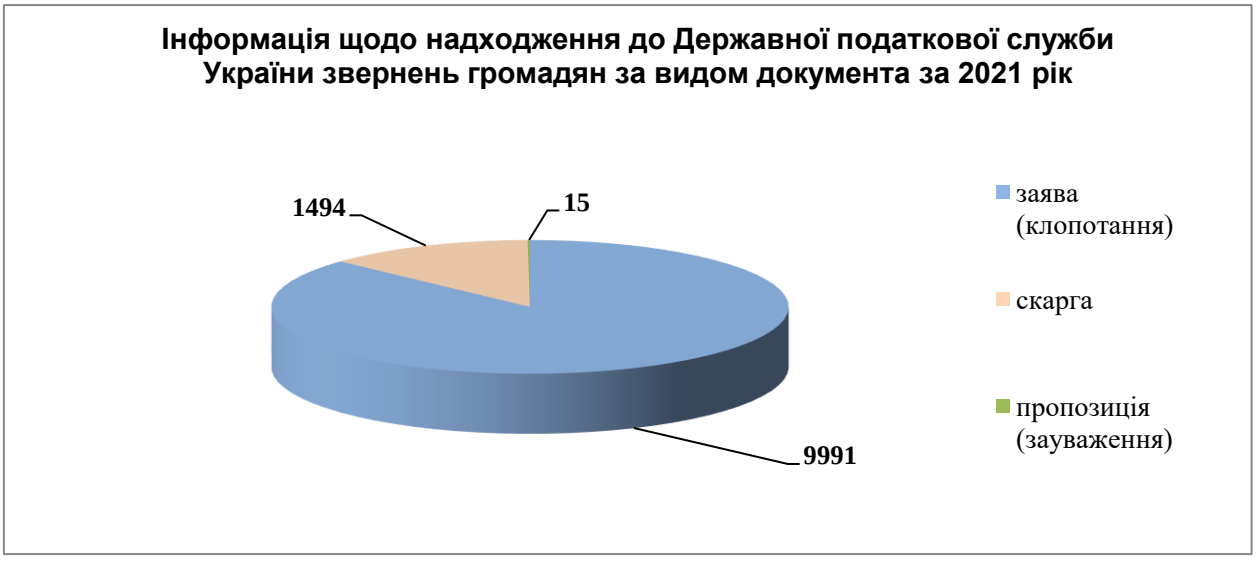

Рис. 2.3. Інформація щодо надходження до Державної податкової служби України

Із загальної кількості звернень надійшло 9991 (запит) (86,9% від загальної кількості звернень), 1494 скарги (13,0% від загальної кількості звернень), 15 пропозицій (заміток) (0,1% від загальної кількості) . звернення). Загальна кількість звернень).

У 2021 році до ДПС відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» надійшло 2 248 запитів на отримання публічної інформації.

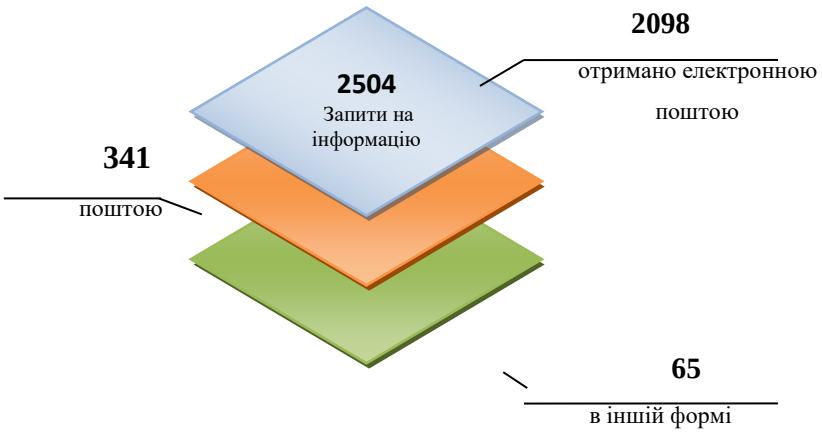

Рис. 2.4. Запити на інформацію

Із загальної кількості запитів на отримання публічної інформації надійшло 341 поштою, 2 098 електронною поштою та 65 в інший формі (особисто від запитувача, телефоном). Найбільш зацікавленими в отриманні публічної інформації є фізичні особи, до яких надійшло 1432 запити, або 68 відсотків, та 941 запит (38 відсотків) від юридичних осіб. Невеликий відсоток звернень становлять представники ЗМІ (108 звернень) та громадські об'єднання без статусу юридичної особи (23 звернення).

Загальна кількість запитів на повідомлення склала 2504, у тому числі:

- Виконано 1594 заяви (або 63,6% від загальної кількості);

- 512 відмов у виконанні замовлень (або 20,5 відс. Від загальної кількості);
- До інших керівників направлено 398 запитів (або 15,9% від загальної кількості) щодо інформації, якою вони володіють.

Щомісячне оприлюднення інформації щодо виконання вхідних запитів на загальну інформацію передбачено на веб-порталі ДПС у розділі: «Загальна інформація». ДПС залишається відкритим, що підтверджується публікацією нових масивів даних у формі відкритих даних, а саме:

наборів даних «Реєстр ліцензій, виданих ліцензій на право оптової торгівлі відпрацьованими рідинами», «Реєстр ліцензій на видачу ліцензії на право роздрібної торгівлі використаними рідинами е.

Також відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, що підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» (зі змінами), оприлюднено 58 наборів даних у форму відкритих даних, з яких 46 – Збірки основних даних, що належать до компетенції Департаменту захисту інформації. Відкриті дані оприлюднюються на порталі відкритих даних Єдиного державного веб-порталу відкритих даних data.gov.ua/organization/tax та в сервісі «Відкриті дані» на головній сторінці веб-порталу ДПС tax.gov. ua / набори даних.php.

Протягом 2021 року на сервіс «Пульс» надійшло 5951 звернення щодо неправомірних дій та бездіяльності працівників ДПС (з них 160 анонімних), які опрацьовано (у тому числі за «дорожніми картами») та направлено на розгляддо відповідного структурного підрозділу ДПС. ДПС або органи обласної ДПС.

За вказаний період заявники переважно скаржилися на роботу органів ДПС – 3102 випадки (52,1 відс.), на проблеми зі звітністю та реєстрацією податкових накладних в ЄРПН – 1808 (30,4 відс.) та на роботу СЕАРП – 256 (4 , 1 вигода).

Рис. 2.5. Сервіс «Пульс»

Також за вказаний період заявники повідомили про 201 випадок (3,4 відс.) можливих корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень вимог Закону України «Про запобігання корупції», вчинених працівниками органів ДПС.

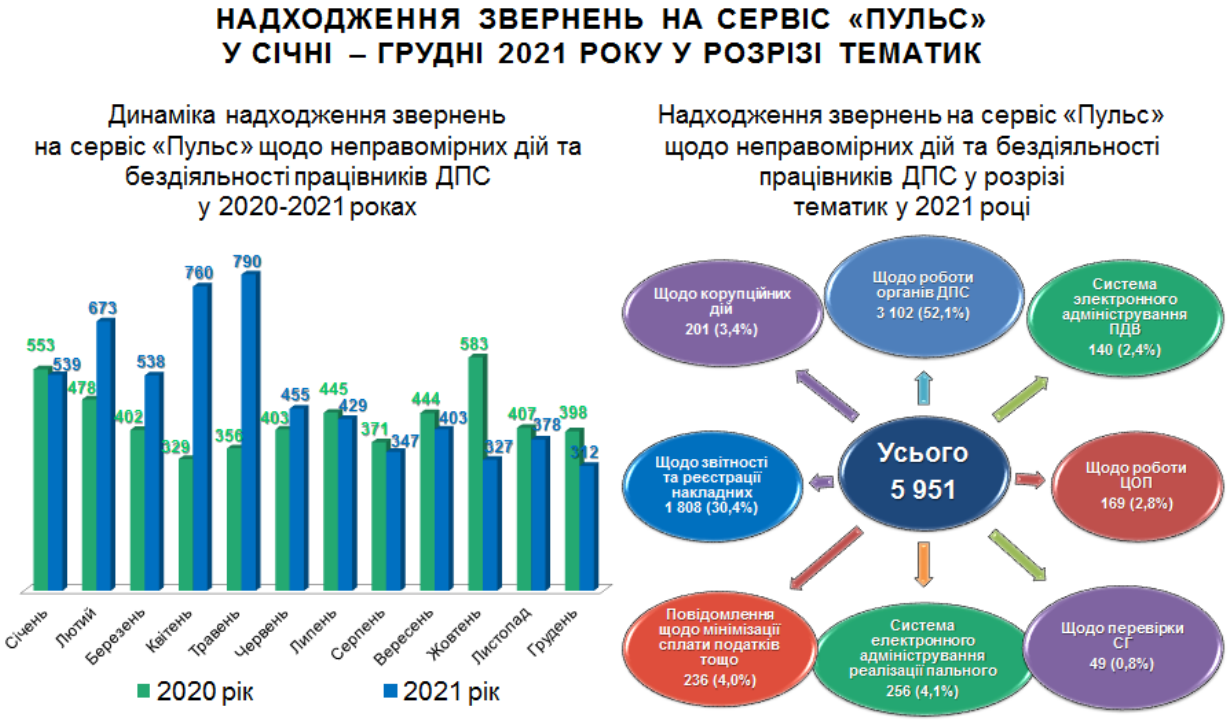

Рис. 2.6. Надходження звернень на сервіс «Пульс»

Станом на 31.12.2021 розглянуто 5909 звернень. Протягом року на сервісі «Пульс» здійснювався моніторинг результатів розгляду інформації, що надійшла від фізичних та юридичних осіб, заявникам надано повідомлення про остаточні результати розгляду, які відображаються у програмному модулі «Пульс». CRM IDD системи.

За результатами розгляду звернень фізичних та юридичних осіб до служби «Пульс» відсоток склав 82,9 відс. Звернення вирішено позитивно (повністю або частково).

Протягом 2021 року реалізовувався комплексний підхід до організації діяльності ДПС з метою побудови партнерських відносин із засобами масової інформації (далі – ЗМІ) та громадськістю, який складається з:

1) проведення єдиної інформаційної політики органів ДПС;

2) ефективне функціонування системи контролю інформаційного простору в рамках формування єдиної інформаційної політики Бюро захисту інформації;

3) забезпечення роботи Генеральної ради Директорату громадської безпеки;

4) активна участь організацій громадянського суспільства та представників бізнес-спільноти у формуванні та реалізації державної податкової політики, а також у питаннях індивідуального внеску;

5) забезпечення створення системи роз’яснення податкового законодавства, а також з питань індивідуального внеску;

6) активна підтримка Єдиного веб-порталу ДПС;

З метою реалізації Єдиної інформаційної політики Офісу захисту інформації протягом 2021 року забезпечується:

1) організація та проведення 469 прес-конференцій та брифінгів, а також 2679 інших заходів за участю представників ЗМІ;

2) надання керівництвом органів ДПС 5778 інтерв’ю та коментарів ЗМІ;

3) Підготовка та розміщення 29511 інформаційних повідомлень про діяльність ДПС на веб-порталі ДПС та у ЗМІ;

Відповів на 1056 запитів ЗМІ.відносини між суб'єктами господарювання, громадянами та податковими органами.

Рис. 2.7. Ріст кількості електронного документообігу за рахунок запровадження електронних довірчих послуг.

Станом на 1 січня 2018 року на базі онлайн-сервісу, який працює з 2014 року. «Електронний кабінет платника» Державна податкова служба України запровадила інформаційно-комунікаційну систему «Електронний кабінет».

Електронна шафа працює 24 години на добу, включаючи вихідні та святкові дні. Він надає повний спектр безкоштовних послуг, деякі з яких пропонуються без електронної ідентифікації користувача. Для отримання послуг не обов'язково відвідувати центральний офіс, спілкуватися з працівником податкової служби, доступ до інформації з електронних документів та систем можна отримати через Інтернет. «Електронна шафка» складається з відкритої частини, доступної для всіх, і приватної частини або «персональної шафки». Усі користувачі можуть отримати доступ (загальнодоступний) використовувавши кваліфікований електронний підпис та отримувати інформацію, що підлягає розголошенню в межах законодавства.

Доступ до приватної частини («особистого кабінету») можливий лише шляхом електронної ідентифікації через мережу Інтернет за допомогою кваліфікованого електронного підпису, під час якої здійснюється процедура створення та використання ідентифікаційних даних в електронному вигляді та одночасно здійснюється перевірка. Наявність у Користувача адреси електронної пошти Користувача для листування з контролюючими органами.

Використовуючи загальнодоступну частину «електронної шафки», користувач може отримати інформацію у загальнодоступних реєстрах, ознайомитися з існуючими формами податкової звітності, скористатися інформацією з довідників, таких як класифікатор (категорія) видів економічної діяльності (КВЕД) , отримати контакти та адреси послуг Податки платників податків та територіальних органів ДПС України, ознайомлення з податковими новинами тощо.

В спеціальній частині користувачеві надається можливість звернутися до будь-якого органу ДПС, отримати доступну інформацію, сформувати пакет податкової звітності, надіслати звітність у режимі реального часу з розпискою про її прийняття, встановити нагадування про терміни подання звітності, отримати інформація про стан розрахунків з бюджету по податках і зборах, сплата податків і зборів, а також пошук чеків, виданих традиційними реєстрантами для проведення розрахункових операцій, і електронних чеків, сформованих новітніми системами.

Протягом 2021 року послугами «електронної шафки» скористалися понад 10,5 млн користувачів, у тому числі близько 2,5 млн користувачів, ідентифікованих у приватному сегменті («персональні шафки»).

Завдяки розвитку технологічних та електронних систем, запроваджених Державною податковою службою України, комунікація та стосунки між податковими органами та громадянами стали значно легшими, а отримання податкових послуг більш комплексним за участю всіх. Протягом 2019 року профільними підрозділами ДПС України проведено понад 30 тис. семінарів, у

яких взяли участь понад 971,6 тис. платників податків та громадян. На семінарах спеціалісти служби не лише надають інформацію щодо практичного застосування податкового та митного законодавства, індивідуального внеску, а й дають відповіді на актуальні питання.

Завдяки активній комплексній роз'яснювальній роботі фахівців податкової служби все більше платників податків, а платниками податків є не лише суб'єкти господарювання, а й громадяни, які сплачують податок на майно, ПДФО, індивідуальні соціальні внески тощо, розуміють необхідність своєчасного та повної сплати податків і зборів, передбачених законодавством.

Слід зазначити, що податкові консультації органів ДПС сприяють збільшенню показників добровільного погашення податкової заборгованості. Так, у 2019 році добровільне погашення податкового боргу за рахунок демонстраційних робіт склало 4938,2 млн грн, а у 2019 році сума добровільного погашення зросла майже вдвічі – до 8984,9 млн грн.

Підвищення обізнаності громадян щодо необхідності декларування доходів за підсумками року. Щорічно фахівцями податкової служби проводиться широка консультативно-пропагандистська робота щодо свідомого ставлення до декларування та виплати доходів, отриманих за неосновним місцем роботи. Сфера цих надходжень дуже широка, громадяни зацікавлені в податкових роз'ясненнях та консультаціях.

Основне завдання податківців – налагодити співпрацю з платниками податків так, щоб рекламна кампанія була зручною та ефективною. Протягом деклараційної кампанії 2019 року громадяни подали майже 622 тис. декларацій про майновий стан і доходи та задекларували загальну суму доходів на суму 83 624,5 млн грн, що на 10 488 млрд грн, або на 14,4 відсотка більше, ніж минулого року. Динаміку зростання дозволу та сплати податкових платежів, призначених фізичним особам, можна побачити на рисунку. 2.8

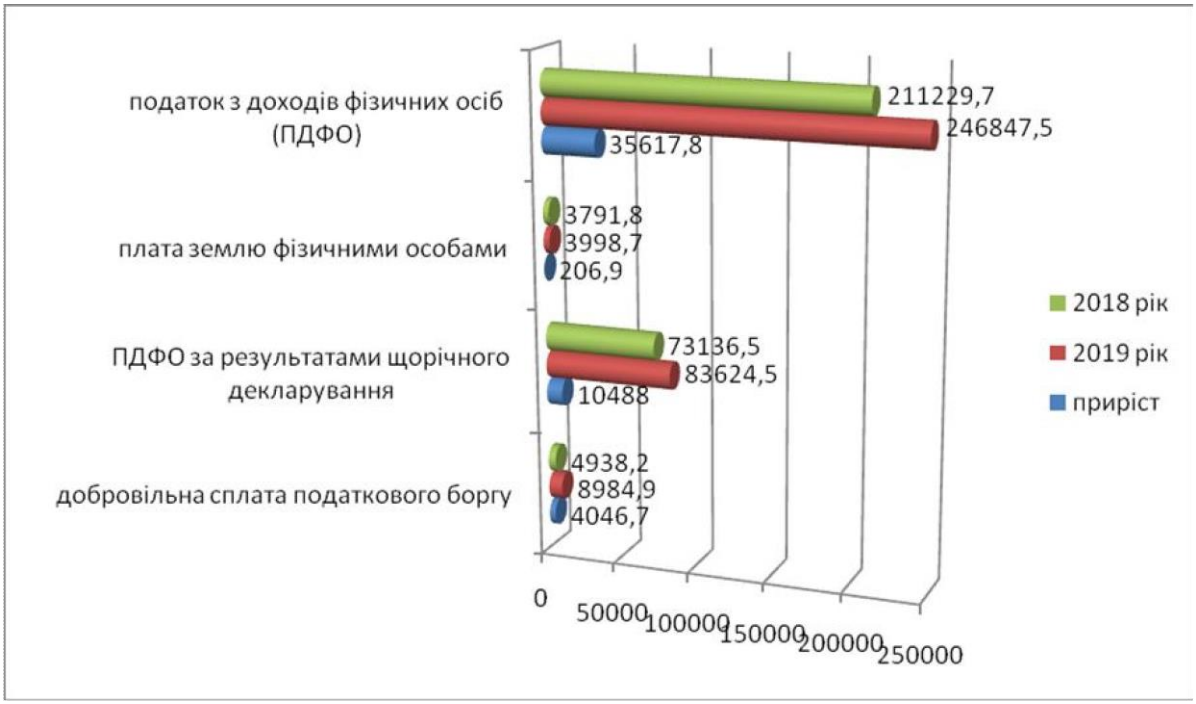

Рис. 2.8. Динаміка росту декларування та сплати податкових платежів, що закріплені за фізичними особами (млн. грн.)

Як видно з даних рисунка найбільший обсяг поступлень від фізичних осіб отримує бюджет від сплати податку з доходів фізичних осіб – 211229,7 млн. грн. та 73136,5 млн. грн. цього ж податку за результатами щорічного декларування у 2018 році. А у 2019 році загальні поступлення цього податку збільшились на 46105,8 млн. грн. або на 16,2%. Плати за землю фізичними особами у 2019 році сплачено на 206,9 млн. грн. більше ніж у 2018 році та склала 105,5 %. Добровільна сплата податкового боргу за рахунок роз'яснювальної роботи зросла у 2019 році на 82% або на 4046,7 млн. грн.

Таким чином, одним із важливих напрямів діяльності Державної податкової служби України є формування високої податкової культури сумлінного платника, що нерозривно пов'язано з інформаційною обізнаністю платника – а це, в свою чергу від рівня податкового консультування в країні.

2.3. Оцінка результативності взаємовідносин між платниками податків та органами ДПС України та ефективності впливу заходів податкового

Аналіз податкових надходжень у зазначених напрямках здійснюється за допомогою економіко-статистичних методів на основі як показників податкової звітності, так і даних державної статистики, що дозволяє врахувати вплив макро показників (ВВП, ВРП, випуск продукції і послуг базових галузей економіки, обсяги інвестицій в основний капітал і інший) на динаміку надходжень податків і зборів. Так аналіз структури доходів зведеного бюджету України за останні роки показує стабільну частку податкових находжень в загальний сумі доходів бюджету в середньому на рівні 80%. Податкові платежі відіграють найбільший вплив на перерозподіл ВВП і потребують підходів партнерства з метою повного та достовірного справляння податків, запобігання іонізації та налагодження двостороннього діалогу.Найбільш суттєвими і впливовими на інтереси економічних агентів є внутрішні податки на товари і послуги. Їх питома вага, не залежно від коливань, залишається практично незмінною і найбільш впливовою на інтереси держави. З них внутрішні податки на товари та послуги і податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості займають більшу частку (рис. 2.5)

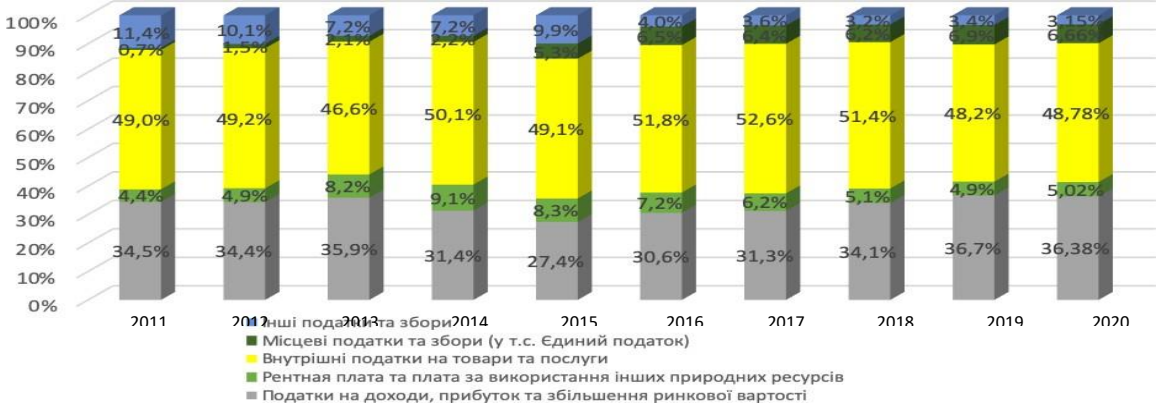

Рис. 2.1. Структура податкових доходів зведеного бюджету України

Деякі зміни в податковому законодавстві до прийняття Податкового кодексу та постійне вдосконалення самого Податкового кодексу (з моменту його прийняття – 173 зміни), тиск з боку контролюючих органів, політичні тенденції негативно вплинули на особисті інтереси. Так, згідно з класифікацією Світового банку «Ведення бізнесу», позиція України у рейтингу Doing Business серед країн Європи та Центральної Азії у 2020 році зросла до 70,2 бала порівняно з 2019 роком (69,1 бала) завдяки проведенню реформ. Показник, який буде у 2020 році – 6. Поряд зі зростанням, проблемними факторами для ведення бізнесу в Україні, поряд з корупцією та бюрократією, залишаються податки, рівень яких знизився на 1,3 пункту порівняно з 2019 роком, залишаючись між Узбекистаном та Молдовою. [18] (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Показники сприятливості умов ведення бізнесу Україні станом на 2020р.

№ п/п	Проблемний чинник	Рівень показника
1	Реєстрація підприємств	91.1
2	Отримання дозволів на будівництво	81.1
3	Підключення до електромереж	62.5
4	Реєстрація власності	71.3
5	Отримання кредитів	75
6	Захист міноритарних інвесторів	68
7	Оподаткування	78.1
8	Міжнародна торгівля	80.1
9	Забезпечення виконання контрактів	63.6
10	Вирішення неплатоспроможності	31.4

Таким чином, ті, хто вирішив долучитися до діяльності банку Doing Business, відчують у своїй діяльності багато позитивних впливів. Компоненти адміністративного навантаження виходять з їх простого плану: розташування на річці; час, нічого за них не розраховувати та оплачувати; Загальна податкова ставка або загальне податкове навантаження.

При цьому вихідні дані отримуються з практичного їх застосування підприємцями на базі соціологічного опитування, а не з аналізу норм законодавства. Це дає можливість стверджувати про її об'єктивність і неупередженість інформації й відображає ефективність та дієвість податкової системи в Україні. Так, за даними дослідження ефективності податкової системи у Рейтингу Світового банку «Doing Business» Україна протягом декількох останніх років займає не перші місця (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Порівняння основних індикаторів ефективності податкової системи України з іншими країнами, 2020р.

Індикатор	Україна	Європа та Центральна Азія	Високорозвинені країни
Платежі (кількість в рік)	5	14.4	10.3
Час (годин в рік)	328	213.1	158.8
Загальна ставка податків та внесків (% від прибутку)	45.2	31.7	39.9
Індекс процедур після подання звітності та оплати податків (0-100)	86.0	68.2	86.7

Показник сприятливості умов ведення бізнесу за напрямом оподаткування складає 78.1% із 100% можливих та складається з показників (табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Показник сприятливості умов ведення бізнесу за індикаторами, %

Платежі	Час	Загальна ставка податків та внесків	Індекс процедур після подання звітності та оплати податків
96.7	57.0	72.6	86.0

Оновлена законом про бюджет методологія податкового планування на макрорівні забезпечує інституційний та функціональний аспект реалізації запланованих процедур і заходів. Інституційне забезпечення державного (макроекономічного) планування доходів бюджету — це створення та реорганізація установ, зобов'язаних згідно із законодавством здійснювати

податкове планування доходів бюджету. До цих установ належать Рада Міністрів, Міністерство фінансів та Державна податкова адміністрація. Аналізуючи функціональну роль зазначених інституційних структур, зазначимо, що Державна податкова служба готує пропозиції щодо прогнозування доходів бюджету, а Мінфін здійснює прогнозування та планування доходів бюджету, що остаточно відображено в проекті Закону України «Про Державний бюджет». Структурно макроекономічне планування доходів бюджету здійснюють Департамент бюджетного аналізу та макроекономічних показників, Департамент загального бюджетного планування Департаменту загального державного бюджету та Департамент планування місцевих бюджетів Департаменту місцевих бюджетів. Міністерство Фінансів. Україна фінансування. З іншого боку, Кабінет Міністрів України відповідно до своїх функцій лише розглядає, а не погоджує, як це передбачено Бюджетним кодексом України, цей проект і вносить його на розгляд Верховної Ради. Таким чином, лише дві структури мають відношення до податкового планування на макрорівні – ДПАУ та Мінфін. Іншими інституційними ланками є Кабінет Міністрів

При цьому Міністерство фінансів України забезпечує реалізацію єдиної державної податкової, фінансової та фіскальної політики, спрямованої на виконання конкретних завдань економічного і соціального розвитку України, та координує діяльність у цьому напрямку інших центральних органів виконавчої влади. Міністерство фінансів виконує такі завдання: розроблення та реалізація єдиної державної податкової та фіскальної політики; аналіз поточної економічної та фінансової ситуації в Україні, а також перспектив її розвитку; Розробка проекту державного бюджету України та прогнозних показників зведеного бюджету України, забезпечення виконання державного бюджету України в установленому порядку, контроль за дотриманням правил складання звіту про виконання державного бюджету України, та зведеного бюджету України.

Одним із основних завдань Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України є участь у формуванні державної політики економічного і соціального розвитку України, розробці механізмів її реалізації, прогнозів економічного і соціального розвитку середньострокової та короткострокової та відповідні програмні документи.

Провідна роль у процесі податкового планування належить Державній податковій службі України та її органам на місцях, на які покладено реалізацію єдиної державної політики у сфері оподаткування. Відповідно до ст. 4 Рішення фінансового управління від 21.05.2014 № 236 «Про державну фінансову службу України» (зі змінами) ДПС та її структурні підрозділи на місцях готують пропозиції щодо прогнозування доходів бюджету та податкових надходжень фізичних осіб, враховуючи враховує прогнози макроекономічних показників тенденцій розвитку світової економіки (п. 21 ст. 4); Аналізує надходження податків, зборів та інших платежів, визначених Податковим та Митним кодексами України, Законом України «Про збір та обчислення матеріальних внесків» про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», вивчає вплив макроекономічних показників та змін у законодавстві на сплату податків та інших платежів, вносить пропозиції щодо збільшення їх обсягів та зменшення втрат бюджету (п. 41 ст. 4);

подає Мінфіну , на основі макроекономічних показників та тенденцій розвитку світової економіки, пропозиції щодо визначення очікуваних (індикативних) показників доходів державного бюджету до складання проекту Закону про Державний бюджет України в загальному порядку (ст. 42, п. 4) [23] Але слід зазначити, що весь перелік не містить пост планування (а лише прогнозування) навіть при встановленні індикативних показників доходів ні на рівні державного бюджету, ні на регіональному рівні. Це відповідає ст.3, ст.20, ст.32, ст.33 Бюджетного кодексу України, де йдеться про плани формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій. Формальне планування податкових надходжень відсутнє. Процес, а методи

планування ототожнюються з методами прогнозування податкових надходжень. Реформа податкової системи у 2014 р. намагалася досягти паралелі n між публічними та приватними інтересами в процесі взаємодії контролюючих органів і платників податків. Таким чином, реформа ДПС надала Україні додаткову функцію – податкове консультування (розділ II глави 3 ПКУ), яка передбачає оприлюднення положень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує фіскальну політику держави, у зв'язку з практичним використанням окремих норм оподаткування та іншого законодавства, наближаючи тим самим інтереси держави (хоч і однобічно) до платника податків. Також як позитивний момент слід відзначити принцип припущення прийняття рішень платником податків (п.п. 4.1.4 ст. 4 та п. 56.21 ст. 56), що дає підстави стверджувати, що припущення не застосовується. Лише у разі прямого протиріччя з правилами, а також у будь-якому іншому випадку невизначеності в процесі реалізації та в цілому інтереси платника податків можуть бути враховані розширені можливості оскарження платниками податків рішень контролюючого органу та дій його посадових осіб.

Крім того, нововведення запровадили електронну систему взаємовідносин між контролюючими органами.

Аналіз сучасного податкового планування в інституційному аспекті дозволяє стверджувати, що сучасна податкова політика реалізує не тільки регулюючу функцію оподаткування, а й соціальну функцію, оскільки податкове планування виступає «коректором» незбалансованості податкової системи. Усі заходи по розбудові податкових відносин спрямовані на покращення умов праці та врахування приватних інтересів. Але наведений аналіз конкурентного середовища свідчить про дефіцит не лише узгодження інтересів держави та платників податків, а й самого податкового планування. Так, за результатами соціологічного опитування суб'єктів господарювання, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією, податковий індекс встановлено на рівні 2,9 бала з 5 (де 1 – несприятливі та загрозливі умови для ведення бізнесу). Оцінка

проводиться за 5-бальною шкалою з викидами, де 1 – податкова система «сильно гальмувала» розвиток бізнесу, 5 – податкова система «безумовно сприяла» бізнес-процесу.

Включення інтегрального показника податкового індексу сукупних показників:

- несприятливі умови, що ускладнюють податкове законодавство (постійні зміни, обсяг документів, які платники податків повинні підготувати/вести, неузгодженість та нечіткість у законодавчих положеннях, багато суперечливих тлумачень, недостатні ставки податків та зборів (податки на працю та доходи фізичних осіб, військовий збір). EUV);
- складність адміністрування податків (поспішне запровадження нових правил та недостатній час для адаптації до них, відсутність електронної системи звітності, нерозуміння правил та роз'яснень, пов'язаних із складанням податкової звітності та здійсненням платежів, сума часу, витраченого на складання податкової звітності та сплату податків, сплату сум);
- фінансовий тиск (упереджені рішення податкових органів, що змушують компанії звертатися до суду, запити необґрунтованої інформації, втручання правоохоронних органів, постановка «завдань» на сплату до бюджету під час перевірок, примусове підвищення митної вартості товарів до рівень орієнтовних цін, «пропозиції» сплатити податки наперед, необ'єктивні рішення податкових органів);
- якість податкового сервісу (технічні проблеми з роботою сервера ДПС під час подання електронної звітності, недоліки в електронному казначействі). Водночас слід зазначити, що усунення проблем і недоліків та підвищення якості податкового обслуговування залежить від місцевих бюджетів, оскільки статтею 85 Бюджетного кодексу України передбачено можливість реалізації програми «Підвищення якості обслуговування населення платником податків» за рахунок додаткових джерел фінансування місцевих рад при розрахунку вільного залишку бюджетних коштів або перевищення дохідної

частини загального фонду місцевого бюджету у вигляді дотацій місцевого самоврядування, дохід.

Отже, інституційно-функціональний аспект податкового планування потребує вдосконалення в частинах: формалізації процесу, оновлення методів планування, в процедурах взаємодії приватних інтересів в особі платників податків і суспільних інтересів в особі інституційної одиниці, яка безпосередньо контактує з платниками податків

Державної податкової служби. Таке науково-обґрунтоване вдосконалення дозволить досягнути мети узгодження суспільних та приватних інтересів в процесі податкового планування.

Досліджуючи розвиток податкового консультування в Україні стає очевидним, що при існуванні двох систем: державного регулювання надання податкових послуг та діяльності недержавних суб'єктів з надання таких послуг, значну перевагу отримують органи державної податкової служби. Діяльність органів ДПС України акцентується на широкомасштабних заходах з метою налагодження партнерських відносин між владою, бізнесом та громадянами.

Все більше громадян та суб'єктів господарювання звертаються до органів ДПС за отриманням абсолютно безкоштовних консультацій, тим паче, що надаються вони фахівцями високого рівня на основі офіційних податкових роз'яснень. Дуже зручно та комфортно скористатись електронними продуктами податкового консультування, що з року в рік розробляються та вводяться в експлуатацію Державною податковою службоюУкраїни. Особливо важливо отримання безконтактних податкових консультацій сьогодні, в період карантину 2020 року. В той же час, недержавні суб'єкти надання податкових послуг здійснюють свою діяльність лише на платній основі і загалом обмежуються суто аудиторськими або юридичними послугами.

Звернення до аудиторських фірм акцентуються на перевірці вже здійснених операцій і на цій основі надаються поради щодо бухгалтерського та податкового обліку, бухгалтери переважно надають послуги по веденню

бухгалтерського обліку, послуги юридичних компаній стосуються в першу чергу представництва інтересів клієнта в установах суду з податкових питань. Діяльність професійних податкових консультантів в Україні поки ще не характеризується високими показниками активності та ефективності. Брак конкуренції на українському ринку податкових послуг не дає можливості його розвитку. Об'єктивна потреба звернення до консультантів виникає лише в умовах високої конкуренції, коли неправильно прийняте управлінське рішення суб'єкта господарювання може призвести до критичних наслідків.

Функціонування професійних податкових консультантів вимагає від сьогодення активнішої співпраці безпосередньо з платниками податків та громадянами. Це дасть змогу покращити сервіси надання податкових консультацій на принципах формування податкової обізнаності та податкової культури. Прийняття закону, який би регулював ринок податкового консультування певною мірою означатиме, що в України запроваджується система державного регулювання такого виду діяльності. Питання податкового консультування, яке є предметом діяльності юридичних, адвокатських, аудиторських та інших господарюючих суб'єктів доцільно конкретизувати та закріпити права зазначених суб'єктів в сфері податкового консультування та узгодити такі права з положеннями та нормами профільних Законів про діяльність зазначених суб'єктів.

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМИ ТА ПРЕКСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ЧЕРЕЗ ПОДАТКОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ

3.1. Проблеми формування податкової культури платників податків

Податкова культура в Україні дуже слабка через те, що українці не довіряють владі, а в суспільстві є велика соціальна напруга. Економічна слабкість і військові дії на сході країни відлякують іноземних інвесторів і негативно впливають на місцевий бізнес, який шукає способи здешевити продукти (послуги), особливо за рахунок ухилення від податків. Також низький рівень податкової культури пов'язаний із постійною різноманітністю українського законодавства, нестабільністю, занадто великим обсягом, частковою неясністю та суперечливістю.

Розглядаючи кожного платника податків як злочинця, кожного податківця як корупціонера загострює напругу у відносинах між платниками податків та податківцями та не сприяє конструктивному діалогу між ними, що передбачає прозору поведінку бізнесу та, як наслідок, наповнення бюджету. До максимальної ефективності. Низька економічна свідомість та культура населення України негативно впливає на податкову культуру, що ставить під загрозу своєчасну та повну сплату податків, що в свою чергу негативно впливає на формування доходів та, відповідно, видаткової частини державного бюджету. В Україні з усіма негативними наслідками для пенсіонерів, бюджетних підприємств, держбезпеки, бізнесу і зрештою всіх громадян України.

Податкова культура – це частина національної культури країни, яка відображає рівень знання та дотримання податкового законодавства, правильність обчислення, повноту і своєчасність сплати державних податків,

зборів та інших обов'язкових платежів, знання прав, виконання обов'язків. Платники податків та контролюючі органи, всі громадяни розуміють важливість сплати податків для держави та суспільства. Необхідно формувати чітку економічну свідомість і культуру громадян України та представників влади, постійно наголошувати, що патріотизм і почуття громадянського обов'язку – це не просто аргументи та гасла, а чітке усвідомлення того, що сильна економіка і держава можна побудувати лише завдяки усвідомленню важливості чесної сплати податків. Першочерговим завданням формування податкової культури в Україні є розуміння об'єктивної потреби платників податків сплачувати частину своїх доходів на користь держави. Для формування податкової культури громадян країни необхідно здійснити низку взаємодоповнюючих заходів:

1) Запровадження податкових дисциплін та надання інформації з дитинства у школах та навчальних закладах про те, чому потрібно своєчасно та в повному обсязі сплачувати податки, адже кожен громадянин України має розуміти, що сплата податків поєднує в собі обов'язок. Країні з можливістю мотивувати та організовувати державу для розподілу коштів між платниками податків на потреби держави;

2) Вжиття заходів щодо формування свідомості та нової економічної культури громадян шляхом зміни державної політики та проведення масової просвітницької роботи.

3) Платник податків повинен працювати з платником податків з повагою, підтримкою та важливістю його роботи для держави, яку він відчуває.

4) Необхідно скласти податкове законодавство в такому стані, щоб воно було простим, зрозумілим і доступним для виконання.

5) Необхідність забезпечення зростання доходів громадян, створення робочих місць, збільшення інвестицій в економіку, що в свою чергу призведе до збільшення надходжень до бюджету та зниження соціальної напруги.

6) Вжиття заходів щодо зменшення тіньового сектору в економіці, шляхом виведення з тіні доходів громадян.

7) Запровадити прогресивні податкові ставки, що дасть змогу підтримати не лише малозабезпечені верстви населення, а й дасть поштовх для розвитку середнього класу в Україні.

8) Налагодження системи спрямування податкових платежів на найважливіші потреби суспільства з можливістю прозорого моніторингу цільового фінансування та ефективного витрачання коштів платників податків тощо.

Отже, для формування національної податкової культури необхідно комплексно підходити до реалізації наведених пропозицій, а протиріччя між різними суб'єктами податкової системи вирішувати шляхом діалогу, взаєморозуміння та поваги.

За даними Світового банку, 44 країни світу схвалили стратегію фінансової грамотності, а в 27 країнах такий документ знаходиться на стадії розробки [60]. Організація економічного співробітництва та розвитку спільно з Агентством США з міжнародного розвитку проводить дослідження рівня фінансової грамотності населення в різних країнах світу. Згідно з їхніми дослідженнями «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансове благополуччя в Україні», проведене у 2018 році, індекс фінансової грамотності населення України становить 11,6 з 21. Індекс Польщі – найнижче значення індексу фінансової грамотності серед 30 країн, які брали участь в опитуванні [3].

Найвищий рівень фінансової грамотності у громадян Франції, Фінляндії та Норвегії. У цих країнах він становить 14,9 і за всіма показниками є вищим за середній бал опитування ОЕСР. Однак і тут він не досяг найвищого рівня, що свідчить про проблему отримання якісних фінансових знань і навичок у всьому світі. Найбільш фінансово грамотними виявилися громадяни Гонконгу, Китаю та Кореї. У кожній із цих країн показник фінансової грамотності досяг 5,8. Результати дослідження підтверджують необхідність активізації роботи у сфері

фінансової грамотності на національному рівні, набуття необхідних знань та навичок з ведення особистих фінансових справ під час навчання у школі та у вищих навчальних закладах.

Необхідно формувати фінансову культуру серед дітей та молоді. Середні та вищі навчальні заклади повинні зосередитися на вихованні, розвитку, накопиченні та практичному застосуванні навичок і навичок управління особистими фінансами.

Таблиця 3.1

Індекси фінансової грамотності в окремих країнах світу

	Індекс Фінансової грамотності	Бали за фінансову грамотність		
		фінансові знання	ставлення до фінансової грамотності	фінансова поведінка
Встановлений Найвищий фінансовий рівень	21	7	5	9
Середній бал, опитування ОЕСР	13,2	4,6	3,2	5,4
Франція,Фінляндія, Норвегія	14,9	4,8	3,5	6,6
Гонконг,Китай, Корея	14,6	5,5	3,1	6,0
Середній бал, сусідні країни	12,1	4,3	3,0	4,8
Україна	11,6	4,0	2,4	5,2

Проведене опитування продемонструвало, що українці виявляють великий інтерес до фінансової грамотності та підтримують ідею створення стратегічної програми підвищення її рівня. Вони прагнуть, щоб діти ще зі школи вчилися розпоряджатися коштами та набували навичок економного ведення власного господарства. Разом з тим українці неохоче ставляться до

розмов про гроші, вважаючи цю тему незручною. Це важливо, оскільки важко підвищити фінансову грамотність, якщо людям незручно говорити про гроші. В той же час небагато людей можуть похизуватись глибокими навичками фінансової грамотності, в загальному громадяни не звикли постійно думати про фінансове благополуччя, планувати доходи і витрати на тривалий період.

Формування фінансової грамотності потребує системного підходу, який повинен скоординувати та об'єднати зусилля державних органів, бізнесу та громадянського суспільства, спрямовані на підвищення фінансової грамотності, на розвиток фінансової освіти, на зміцнення захисту прав споживачів фінансових послуг. Для того, щоб підвищити рівень фінансової грамотності населення, необхідно ще з дитинства привити дитині необхідні навички. І в цьому сенсі великого значення набувають шкільні програми навчання, впровадження курсу фінансової грамотності у вищих учбових закладах, інтеграцію фінансового складника у зміст інших навчальних предметів, організацію позашкільної діяльності.

Формування фінансової грамотності розпочинається з планування сімейного бюджету, вироблення стратегії реалізації потреб життєвого циклу, становлення культури фінансової поведінки. Підвищуючи свою фінансову грамотність людина отримує можливість оволодівати сучасними економічними і фінансовими знаннями та використовувати їх у формуванні власного бюджету чи власній справі, набуває знань в сфері фінансових та банківських послуг, у плануванні доходів і видатків сімейного бюджету, набуває навиків оцінити ефективність використання власного бюджету, визначати ризики та використовувати на практиці основні банківські послуги, розраховувати пенсійні й інші соціальні виплати.

Фінансово грамотна особа повинна володіти певними знаннями у функціонуванні фінансового ринку, розуміти природу та функції грошей, розуміти необхідність повноти сплати податків, орієнтуватись в банківських продуктах, зрозуміти відповідальність перед фінансовими установами і

навпаки. Отримавши необхідні знання, особою набуваються навички – уміння знайти оптимальне вирішення фінансової задачі, вчасно знайти потрібну інформацію на фінансовому ринку, ефективно скористатись кредитними можливостями тощо.

Налагоджена система освітніх програм дасть можливість сформувати фінансову грамотність дітей та учнів, тим самим забезпечивши майбутній розвиток економіки. Процес формування фінансово грамотного населення сприятиме зростанню добробуту кожного громадянина зокрема і держави в цілому, дозволить розширити можливості громадян більш ефективно використовувати власні кошти, зберегти та примножити власні накопичення, вибрати пенсійні плани, підвисити податкову культуру.

3.2. Розвиток податкової культури платників податків та громадян через податкове консультування

Узгодження податкових відносин в процесі податкового планування – складний багатокроковий процес вибору та побудови оптимальної моделі податкових взаємин як між платниками податків та державою, так і між рівнями бюджетної системи. При побудові моделі податкових відносин слід враховувати, що держава як представник суспільних інтересів, в особі податкових органів, не є головним суб'єктом податкових відносин. В даний час необхідно на перше місце ставити приватні інтереси і за допомогою інструмента оптимального податкового навантаження будувати ефективну податкову систему.

Податкове планування як основна частина діяльності на мікро- та макрорівні не буде ефективним за одностороннього характеру взаємовідносин між державою, в особі фіскальних (податкових) органів та платниками податків і податковими консультантами, які представляють їх інтереси. Тільки встановлення з-поміж них цивілізованих партнерських відносин може забезпечити ефективне функціонування податкової системи.

Формування системи партнерських взаємовідносин виявляється найдієвішим способом у податковій сфері, оскільки надає всім її учасникам такі вигоди, що мотивують їх до дії у необхідному для суспільства та економіки ракурсі без застосування жорстких санкцій (рис.3.1).

Рис. 3.1. Система партнерських відносин в процесі податкового планування

Партнерські відносини у сфері оподаткування виступають сполучним елементом між мікро- та макрорівнем. Досягнувши результатів у партнерських податкових відносинах, як держава що представляє суспільні відносини, так і будь-який суб'єкт господарювання, як представник приватних інтересів, зможе раціонально здійснювати податкове планування у своїй діяльності. Для цього потрібне вдосконалення наступних елементів партнерських відносин::

1) Принцип співпраці, як основний принцип взаємовідносин між податковими органами та платниками податків, потребує законодавчого закріплення із закріпленням усіх попередніх положень. Отже, принцип співробітництва, як основа погодженого співіснування, має зобов'язувати сторони податкових відносин співпрацювати одна з одною, незалежно від розбіжностей у поглядах щодо певних економічних умов, з метою досягнення певної мети. Спільна мета економічного зростання. Принцип співпраці має бути головним принципом не лише між фіскальними органами та платниками податків, а й основним принципом взаємовідносин між фіскальними органами, платниками податків та податковими радниками. Тобто співпраця передбачає не лише взаємні перевірки (податкової відповідальності платників податків та дотримання законодавства фінансовими органами), а й взаємні консультації та рекомендації учасників податкових правовідносин щодо врегулювання суперечок, що виникають у сфері оподаткування в позасудовому порядку. З принципом податкової безпеки, який гарантує захист довіри платників податків до фінансових (податкових) органів, тісно пов'язаний принцип співпраці, який передбачає всебічне забезпечення відкритості та прозорості інформації;

2) Принцип податкової гарантії для платників податків або принцип захисту довіри потребує правового забезпечення в процесі співпраці в умовах відкритості та прозорості інформації. Цей принцип має гарантувати права платників податків у процесі реалізації принципу співпраці. Принцип захисту довіри або захисту законних очікувань є давно відомим явищем у публічному праві Німеччини. Він був розроблений у дев'ятнадцятому столітті. У практиці Вищого адміністративного суду Пруссії. Принцип, який забороняє порушення законних очікувань, полягає в тому, що особа, чиї права порушені рішенням, не повинна страждати від раптової зміни думки чи політики державного органу, а права цієї особи повинні бути компенсовані [36]. Однак дія цього принципу є дещо ширшою: наприклад, у Німеччині виходять з того, що якщо адміністративний орган змінює свою попередню практику, особам має бути

надана можливість висловити свою позицію на слуханні; Ці рішення також підлягають обов'язковому письмовому обґрунтуванню [67]. Принцип податкової гарантії в певних аспектах, тобто визнання законності рішень платника податків, перетинається з чинним принципом припущення законності рішень платника податків у ПКУ, але на відміну від чинного принципу, він гарантує безпеку платника податків не тільки від раптових змін законодавства, а й від Свавілля фінансових органів (незаконне притягнення до відповідальності, дописки в податкових деклараціях, вимоги авансових платежів тощо).

Особливої гостроти цей принцип набуває у світлі прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання визначення доходів громадян та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження закону про добровільного (приватного) тимчасового декларування фізичними особами свого майна та сплати одноразового збору Один до бюджету «Від 15.06.2021 № 1539-IX одноразове добровільне (приватне) декларування» встановлено особливий порядок добровільного декларування фізичної особи, зазначеної у пункті 3 цього підрозділу, майна, що належить їй на праві власності та розташоване на території України та/або за її межами, якщо таке майно фізичної особи отримано (набуто) цією фізичною особою за рахунок доходи, які на момент їх нарахування (отримання) підлягали оподаткуванню в Україні та з яких не сплачено або сплачено не в повному обсязі податки та збори відповідно до вимог законодавства з питань оподаткування та/або міжнародних договорів, затв. Обов'язковість для виконання Верховною Радою та/або в якій не встановлено порушення податкового, валютного та податкового законодавства, що підлягає контролю контролюючих органів, під час Жоден з податкових періодів. Який діяв до 01 січня 2021 року» [34]. Вимагається, щоб оголошення не містило відомостей про джерела отримання суб'єктом декларування об'єктів декларування, а контролюючому органу забороняється

вимагати додаткові документи інші ніж ті, що зазначені в цьому пункті, але при цьому платники податків та їх контрагенти не мають жодної гарантії (що може бути принципом податкової гарантії) від переслідування після закінчення терміну «податкової амністії».

По-перше, податкове консультування, як інститут підтримки платників податків, потребує законодавчого визначення. Податкова консультація України визначає податкову консультацію як «роз'яснення контролюючому органу, яке надається платнику податків щодо практичного використання окремих податкових норм та іншого законодавства, на яке покладено контроль за дотриманням. Контролюючий орган та зареєстровані в Єдиному реєстрі фізичних осіб – податкових консультантів»[27].Це визначення акцентує увагу насамперед на організаційних засадах і звужує коло податкових радників до спеціалістів фінансових органів, однак у податковій практиці часто виникають обставини, що потребують ситуаційного підходу або звернення до інших спеціалістів У проекті Закону України «Про податкове консультування в Україні» висвітлюється сутність податкового консультування як «виду професійної діяльності, пов'язаної з наданням послуг клієнту (особі, яка потребує консультація) на платній основі, що сприяє правильній сплаті зборів платниками податків і зборів, податковими агентами та іншими особами, передбаченими законодавством про податки і збори» [26]. Виділити окрему сферу діяльності та зосередити увагу на дотриманні податкового законодавства.Однак є деякі недоліки, які необхідно усунути, внаслідок чого він не ввійшов У цьому, зокрема, полягає суть визначення, яке має загальний характер, наголошуючи на сплаті послуг, відсутність гарантій для клієнтів та незахист їх інтересів. Професійне податкове консультування можливо лише на принципах співпраці та податкової безпеки.

По-друге, податкові спори мають вирішуватися в позасудовому порядку, як можливий результат реалізації принципу співпраці, шляхом укладення відповідних мирових угод між податковими органами та платниками податків

та вимагати розробки чітких процедур, передбачених законом. Розглядаючи позасудовий порядок вирішення податкових спорів як можливий засіб медіації, слід зазначити, що медіація в загальному розумінні є досудовим врегулюванням спорів і застосовується в рамках цивільних, трудових, сімейних чи арбітражні відносини. Основними суб'єктами медіаційних відносин є сторони конфлікту та особа, яка виконує свої обов'язки

Головне завдання медіації – прийняти рішення, яке задовольняє інтереси обох сторін конфлікту, не пригнічуючи жодну з них. Процес медіації характеризується тим, що сторони спору, добровільно беручи участь у процедурі врегулювання, разом виробляють можливі шляхи вирішення проблеми. Медіатор не приймає та не нав'язує будь-яких готових рішень учасникам процедури. Вона лише веде і спрямовує процес взаємодії між сторонами, створюючи умови для кращого розуміння тих, хто сперечається сам із собою та між собою. Це одна з необхідних умов для вироблення взаємоприйнятного, взаємовигідного і водночас реалістичного рішення, тобто практичного та дієвого рішення, яке відповідає інтересам і потребам сторін конфлікту. Це важлива відмінність між медіацією та іншими формами медіації, які використовуються для вирішення спорів. Нейтралітет медіатора є неодмінною ознакою процедури медіації. Сторони мають самостійність у проведенні процедури, виборі медіатора, визначенні процедурних правил, укладенні медіаційної угоди та вчиненні інших дій. У медіації спір вирішується сторонами, і вони також несуть відповідальність за остаточне рішення. Тому рівноправність і незалежність сторін мають бути визнані ключовим принципом медіації. Для визнання інституту податкової медіації необхідно відповісти на питання про можливість випадання загальних правил медіації на рівні податкових відносин. Податковим кодексом закріплено так званий досудовий порядок вирішення спорів, що виникають між державою та платником податків можливість оскарження в судовому порядку дій податкових органів ненормативного характеру або дій чи бездіяльності їх посадових осіб (за

винятком актів ненормативного характеру, ухвалених за результатами розгляду скарг, звернень та акти місцевого органу виконавчої влади ненормативного характеру) повноваження щодо контролю та нагляду за зборами, діями чи бездіяльністю його посадових осіб) лише після їх оскарження до вищого податкового органу. Таке врегулювання порушує згаданий раніше принцип партнерства та рівноправності, оскільки таку ж процедуру здійснюють податкові органи, які представляють інтереси держави. У рамках діяльності податкових органів створюється самостійний структурний підрозділ – відділ досудових врегулювання, тобто рішення приймається стороною податкових правовідносин, в якій виник спір, а не професійний посередник – третя сторона, яка не зацікавлена в результаті процедури. Застосовуючи медіацію на практиці, необхідно враховувати багаторічний досвід країн, які застосовували цей спосіб позасудового вирішення справ. Водночас інститут позасудового врегулювання податкових спорів у країнах Європи настільки розвинений, що не обмежується інститутом медіації. Яскравим прикладом є досвід Франції.

Суть механізму медіації полягає у залученні третьої сторони (медіатора) – незалежного експерта, який допомагає сторонам досягти певної згоди щодо спору (в даному випадку щодо претензій податкового органу щодо конкретних податкових ризиків в економічній сфері). Діяльності організації), при цьому сторони повністю контролюють процес прийняття рішення щодо врегулювання спору та умов його вирішення. Ситуація, пов’язана з необхідністю вирішення податкового спору за допомогою медіації, виникає у випадках, коли платник податків вважає, що його податкова ситуація була неправильно оцінена податковими органами. З цього приводу у Хартії платників податків Франції (Lacharteducontribuable) зазначено, що платник податків може звернутися до незалежного посередника – медіатора. У французькій доктрині зазначається, що медіаційні процедури вирішення податкових спорів поступаються особливим формам договірних відносин між платником податків і державою. Французька правова система визнає два типи інститутів медіації. Це Інститут захисника

прав людини Республіки (Омбудсмен Республіки) – незалежний орган і посередницький інститут Міністерства економіки, фінансів і промисловості – Таким чином, медіація може проводитися за вибором платника податків.

У Нідерландах медіаторами виступають фахівці Нідерландського інституту медіації, завданням яких є складання та ведення офіційного регульованого державою реєстру медіаторів.

У країнах Північної Америки є великий досвід альтернативного регулювання податкових спорів. Перші згадки про застосування процедури медіації відносяться до середини 1970-х років, коли в США з'явився термін «альтернативне вирішення спорів». На момент становлення цієї категорії медіація була неформальною процедурою, і сторони вдавалися до неї лише з власної ініціативи, але потім ситуація почала докорінно змінюватися, що спонукало представників судово-правової системи використовувати поняття «суди з багатьма дверима». Сьогодні в США альтернативні способи вирішення податкових спорів досить різноманітні. Вони розмежовуються протягом періоду після подання декларації під час її складання: під час податкової перевірки; протягом періоду стягнення податку; Післяапеляційні процедури.

У Великій Британії тривалий час інститут медіації використовувався виключно для вирішення господарських спорів, а з 1999 р. після Реформи Вольфа, спрямовані на спрощення цивільного судочинства, стали застосовуватися ширше. З цього моменту обидві сторони почали розглядати альтернативні методи вирішення спору перед зверненням до суду та протягом усього спору. Крім того, якщо суд визнає, що одна зі сторін не намагалася вирішити спір альтернативним способом, суд має право зобов'язати цю сторону сплатити частину або всі судові витрати опонента, незалежно від того, чи переважає вона в основному позові. . Таким чином, судові органи заохочують учасників процесу використовувати більш м'які процедури вирішення спорів, що робить процедури медіації привабливими.

Практика різних країн щодо організації сесій медіації досить різна. Проте загальна тенденція полягає в тому, що дедалі більше країн бачать у цьому потребу Причому розробка переговорного процесу є обов'язковим підготовчим етапом. Таким чином, можна сказати, що визнання передбаченого податковим законодавством досудового врегулювання спорів податковою медіацією є вкрай неправильним, як у теорії, так і на практиці. Використання таких звичайних інструментів може створити у платника податків помилкову впевненість у вирішенні спору з податковими органами посередником, який не зацікавлений у сутності результату врегулювання спору, формуючи в його свідомості позицію, що процедура, дотримувана для його альтернативне вирішення є синонімом. Проте аналіз та застосування зарубіжного досвіду дасть змогу запровадити в законодавство інститут медіації та практикувати її як досудовий розгляд спору між державними органами та платниками податків.

Принцип недопущення зловживань правами. Всупереч концепції «Захист довіри» Для оцінки справедливості дій платників податків слід використовувати поняття «зловживання правом». Принцип недопущення зловживання правом має забезпечити доброчесність платника податків та дотримання ним податкової дисципліни в процесі податкового планування в рамках реалізації принципу співпраці. Французьке законодавство [63] визначає, що зловживання правами є результатом процедурно-правових структур (податкового планування), які реалізуються з метою повного або часткового звільнення від податків. Податкові органи мають можливість довести зловживання правом самостійно, або за участю дорадчого органу. Податковим органам також надано право встановлювати справжній характер господарсько-правових договорів з метою виявлення прихованого перерахування або отримання прибутку (доходу). Для платника податків передбачено порядок, який дозволяє виключити додаткову кваліфікацію його дій як зловживання правом (фінансовим забезпеченням). Ця процедура дає можливість платнику податків надіслати запит до консультативного або фіскального (податкового)

органу щодо правової природи та наявності ознак шахрайства в Викладені в податковому плануванні операції. У разі відсутності відповіді протягом зазначеного терміну або відсутності заперечень в отриманій офіційній письмовій відповіді процес вважається законним. Як наслідок, фінансовий орган втрачає можливість надалі кваліфікувати відповідні операції як «зловживання правом». Наявність такого припису дозволяє фінансовим органам на ранній стадії перевірити, чи мало місце порушення законодавства чи ні, що підвищує ефективність додаткових перевірочних заходів. Забезпечити узгодження публічних і приватних інтересів у податкових відносинах та забезпечити процес податкового планування з урахуванням помірного податкового навантаження на суб'єкта господарювання у вітчизняному фіскальному законодавстві (тобто в Податковому кодексі України) та податковій практиці. , варто реалізувати принцип співпраці як основу для узгодженого співіснування та зобов'язання сторін податкових відносин співпрацювати одна з одною незалежно від розбіжностей у поглядах для досягнення певної спільної мети економічного зростання; Принцип податкової гарантії платника податків, який полягає у захисті довіри платника податків та запобіганні порушенню законних очікувань та забезпечує захист інтересів платника податків від раптової зміни думки чи політики державного органу; Принцип запобігання зловживанню правом, що вимагає сумлінності платника податків та дотримання податкової дисципліни в процесі податкового планування в рамках застосування принципу співпраці. Реалізація зазначених принципів створить основи для розвитку інституту податкового консультування, елементи якого потребують окремого розгляду. Також практичне застосування принципів співробітництва, податкової безпеки платників податків та запобігання зловживанням правом, як основних принципів узгодження публічних і приватних інтересів, забезпечить ефективність податкового планування на національному та корпоративному рівнях.

3.3. Податкове консультування як напрям підвищення рівня податкової культури в Україні

Метою податкового консультування є сприяння підготовці кваліфікованих фахівців, які мають нові управлінські ідеї та знання, а також можуть надавати ефективні податкові консультації відповідно до ситуації, використовуваної роботи, інтелекту, мотивації та конкретних обставин податкового законодавства. Для досягнення цих цілей консультант повинен дотримуватися принципів податкового консультування. Принципи податкового права — це стисло сформульовані нормативні положення податкового права, які характеризуються найвищим ступенем детермінізму та забезпечують регулювання як нормотворчої, так і правозастосовчої діяльності у сфері оподаткування. Принципи податкового права поділяються на прямі та непрямі основи. Прямо визначені принципи, які безпосередньо реалізуються в рамках податкового консультування, включають:

a) Принцип рівності всіх платників податків перед законом і недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації. Зміст цього принципу полягає в тому, що контролюючий орган має застосовувати однаковий підхід до всіх без винятку платників податків. Дискримінаційні методи щодо платників податків можуть призвести не лише до втрати іміджу фіскальних органів, а й підірвати довіру платників податків до всієї податкової системи;

b) Принцип припущення законності рішень платника податків - якщо існує багаторазове (неоднозначне) тлумачення конкретних прав та обов'язків платника податків, то рішення має бути прийняте контролюючим органом на користь платника податків.

На інші принципи податкового права суб’єкти відносин із надання податкових консультацій також повинні звертати увагу, однак такі принципи не мають безпосереднього відношення до податкового консультування.

Це, зокрема, принцип стабільності. Так, якщо контролюючий орган бачить, що певний загальнообов'язковий платіж, про необхідність сплати якого ставить питання платник, був запроваджений із порушенням принципу стабільності, то в такому випадку контролюючий орган повинен надати індивідуальну податкову консультацію платнику, виходячи з вимог даного принципу, навіть якщо вони і не співпадають з фіскальними цілями держави. Проте це, у жодному випадку, не прирівнює принцип стабільності до вихідних положень, які направлені на регулювання податкового консультування.

Що ж стосується непрямо закріплених принципів податкового права, які регламентують податкове консультування, то вони отримують своє закріплення у ст. 52−53 Податкового кодексу України (далі - ПК України). До таких непрямо закріплених принципів можна віднести:

а) принцип забезпечення практичної необхідності консультування (п.52.1 ст. 52 ПК України). Податкова консультація являється саме допомогою платнику податків, а відповідно, така допомога повинна мати практично-прикладний характер. У зв'язку із цим платник податків повинен описати у своєму запиті практичну необхідність на одержання індивідуальної податкової консультації. Що стосується узагальнюючих податкових консультацій, то їх практична необхідність виявляється в актуальності питань, які аналізуються Міністерством фінансів України в таких консультативних актах;

б) принцип індивідуальної орієнтованості (п. 52.2 ст. 52 ПК України). Даний принцип надання податкових консультацій характеризує індивідуальні податкові консультації, які надаються виключно за запитом платника податків та створюють гарантії тільки для такого платника податків;

в) принцип забезпечення гарантій для платника податків (п. 53.1 ст. 53 ПК України). Змістовно він полягає в тому, що не може бути притягнуто до юридичної відповідальності платника податків, який діяв у чіткій відповідності з положеннями індивідуальної або ж узагальнюючої податкової консультації;

г) принцип примату узагальнюючої податкової консультації (п. 53.1 ст. 53 ПК України). Превалювання положень узагальнюючої податкової консультації над висновками, викладеними в індивідуальній податковій консультації, зумовлюється низкою факторів:

– по-перше, узагальнююча податкова консультація засновується на цілій низці опрацьованих індивідуальних консультацій або є результатом опрацювання особливо актуальної теми щодо неоднозначного застосування окремих нормативних приписів;

– по-друге, узагальнююча податкова консультація надається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику (Міністерство фінансів України), якому підпорядковуються контролюючі органи, що уповноважені надавати виключно індивідуальні податкові консультації;

д) принцип забезпечення судового контролю (п. 53.2 ст. 53 ПК України). Зміст цього принципу полягає в тому, що, якщо платник податків не погоджується з висновками, зробленими в податковій консультації, він

має право оскаржити таку консультацію та отримати за допомогою механізму судового рішення вивірену правову позицію, яка в подальшому буде закріплена в новому консультаційному акті [7].

Аналізуючи існуючі методи податкового консультування, необхідно продемонструвати та критично оцінити моделі податкового консультування, які широко використовуються на практиці. Нині найбільш поширеними є такі типи моделей податкових консультацій.

1. Експертна модель консультування. У цій моделі завдання клієнта — надати консультанту всю необхідну інформацію, а роль консультанта — повідомити та пояснити природу положень, правил і процедур, що стосуються податкового законодавства. Таку модель називають експертною, оскільки вона використовується в ситуаціях, коли консультант клієнта потребує лише його здібностей, тобто консультант виступає як експерт з проблеми клієнта.

Перевага експертної моделі полягає в тому, що вона економічно вигідна з точки зору витрат часу для клієнтів і консультантів. Недоліком є те, що консультант обмежений вибірковими фактами, наданими клієнтом, і не може гарантувати, що клієнт правильно розуміє та правильно реалізує всі пропозиції консультанта.

2. Проектна модель консультування. У цьому режимі податкові консультанти лише надають і розробляють рішення. Допомога клієнту полягаєв тому, щоб проаналізувати і визначити його проблеми, передати свої теоретичні та практичні знання. Завдання клієнта – надати консультанту необхідну інформацію для виявлення проблеми та впровадження рішень, розроблених і прийнятих консультантом. Роль консультантів – організація та управління процесом збору та аналізу інформації; розробка, обговорення та прийняття рішень; вибір індивідуальних та групових форм роботи в рамках консультаційних проектів та управління груповою роботою; розробка та впровадження збору та обробка висловлених ідей, оцінок, суджень, пропозицій і метод представлення результатів проектування.

Для реалізації цих рішень використовується ця модель, яка дуже проста у реалізації, не потребує серйозних коригувань та особливих здібностей виконавців у процесі реалізації. Недоліком її є ймовірність того, що клієнт не досить добре зрозуміє запропонований консультантом варіант і йому може не вистачити певних ресурсів, у тому числі і компетенції, щоб правильно реалізувати рішення.

3. Процесна модель податкового консультування. У процесі надання консультаційних послуг клієнт активно взаємодіє з консультантом у рамках запропонованих консультантом заходів і процедур, висловлює свої думки та пропозиції, аналізує проблеми з консультантом, приймає рішення на всіх етапах проекту.

Перевага моделі процесу полягає в тому, що консультант і клієнт використовують ресурси один одного на всіх етапах. На етапі діагностики

консультант використовує досвід клієнта, його знання ситуації, а клієнт, у свою чергу, використовує здібності консультанта на етапі впровадження. При цьому клієнт набагато краще розуміє і приймає пропоноване рішення, оскільки сам бере безпосередню участь у його розробці та впровадженні. Негативною стороною процесної моделі є великі часові, фізичні та фінансові витрати клієнта.

4. Навчальна модель консультування. Роль клієнта – сформувати вимоги до навчання, зрозуміти вибір цілей, планів і методів навчання, сформувати навчальну групу. Роль консультантів полягає в наданні теоретичної та практичної інформації з суміжних питань у формі лекцій, семінарів, тренінгів, ділових ігор, роздаткових та презентаційних матеріалів, складання списків рекомендованої літератури, написання підручників, «кейсів» тощо. Консультант пропонує клієнтові методичне забезпечення для «навчання» моделі. Податковий консультант готує основу для появи ідей, передає навички та методи вирішення проблеми. Перевагою даної моделі може слугувати ґрунтовний підхід до виявлення окресленої проблематики, недоліком – домінування не завжди апробованих теоретичних домінант [8]. Нині в Україні нормативно-правова база податкового консультування складається із Податкового кодексу України, де процес податкового консультування регламентується главою

3. Водночас окремі аспекти потребують дорегулювання законом «Про податкове консультування», який має бути також сконцентрований на розвитку приватної або індивідуальної сфери податкового консультування в Україні з унормуванням окремих прав юридичних, адвокатських, аудиторських та інших господарюючих суб’єктів.

Отже, цей нормативно-правовий акт має бути покликаний регулювати відносини, пов’язані з діяльністю з податкового консультування, чітко визначати правові, організаційні засади цієї діяльності, правовий статус податкових консультантів України. Існує цілий ряд невирішених проблем щодо

подальшої розбудови інституту податкового консультування в Україні, зокрема:

– обмеженість юридичних та фізичних осіб у фінансових ресурсах. Тому послугами податкових консультантів користуються переважно великі компанії, а малі та середні підприємства, як правило, не мають вільних коштів на оплату консультаційних витрат;

– відсутність чітких вимог до професійної освіти, прав податкового

консультування, недостатній вплив професійних асоціацій консультантів на діяльність, надійність та професіоналізм індивідуальних консультантів чи консалтингових компаній;

– відсутність чітких принципів та етики податкового консультування негативно впливає на загальну якість консультаційних послуг та імідж консультантів у свідомості клієнтів;

– низький рівень культури оподаткування вітчизняних платників податків та всіх суб'єктів оподаткування;

– недостатня довіра до податкових консультантів щодо захисту комерційної таємниці платників податків – юридичних та фізичних осіб; – все іще існуюча корумпованість фінансових та судових установ [8].

Для вдосконалення податкового консультування в Україні пропонуємо:

– налагоджувати та розвивати партнерські стосунки з платниками податків шляхом підвищення культури оподаткування, забезпечення відкритості, справедливого впровадження законодавства, не лише з точки зору фіскальної важливості оподаткування, а й зменшення адміністративного навантаження на платників;

– надавати платникам податків якісні податкові послуги шляхом розробки та впровадження ефективних моделей надання платникам податків послуг, розвитку існуючих та впровадження інноваційних електронних податкових сервісів для громадян і підприємств;

– завдяки активній співпраці з міжнародними організаціями, які займаються питаннями боротьби з корупцією, впроваджувати ефективні методи боротьби з корупцією для підвищення довіри до податкових органів;

– впроваджувати стратегічне управління організацією, постійний і безперервний процес удосконалення її операційної діяльності шляхом побудови сучасної комп'ютеризованої інформаційної системи управління та застосування прогресивного міжнародного досвіду;

– зробити надання консультацій більш доступним і розвиненим, оскільки податкове консультування виступає одним із інструментів захисту платника податків та надає можливість заздалегідь з'ясувати позицію податкового органу, а також сприяє недопущенню помилок у поданні податкової звітності;

– інтегрувати адміністративно-правовий статус податкових консультантів як учасників податкових відносин, що зменшить невизначеність законодавства та правозастосовної практики, а також мінімізує загальне уявлення платників податків про несправедливість податкової системи [1].

Висновки. Таким чином, податкове консультування сприяє зростанню рівня податкової культури, гармонізації відносин усіх суб'єктів податкових правовідносин. Це дозволятиме у перспективі збільшити податкові надходження та загалом посилюватиме фіскальну складову національної безпеки держави. Вітчизняний ринок послуг з податкового консультування має значні перспективи розвитку. На етапі розбудови інституту податкового консультування в Україні важливо встановити законодавчі основи його функціонування шляхом удосконалення і прийняття нормативно-правових актів, що забезпечували б його діяльність, встановлення чітких вимог щодо фахової освіти, ліцензій на право здійснення податкового консалтингу та ін.

ВИСНОВКИ

Основна мета податкового консультування – сформулювати обґрунтовані пояснення та вміння донести інформацію про раціональні підходи до вирішення завдання чи ситуації, визначити шляхи та способи їх реалізації. Від сфери податкового консультування залежить необхідність зміни підходів у взаємовідносинах між платниками податків та ДПС України, підвищення рівня добровільності сплати податків, набуття фінансової та податкової культури. Між державою та громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю або сплачують податки і збори, має бути чіткий законодавчий розподіл, який визначає, хто і скільки отримуватиме з джерел доходу при виконанні перерозподільної функції податків. Ось що таке фінансова грамотність.

Сьогодні податковий консалтинг – це галузь знань, яка динамічно розвивається, вид діяльності, який є одним із найперспективніших напрямів у консалтинговій структурі. Адже правильне застосування податкового законодавства, знання своїх законних прав, вміння використовувати надані законодавством гарантії та можливості дозволяють платникам податків захиститися від необґрунтованих дій та рішень податкових органів. У цьому випадку неможливо переоцінити допомогу та консультацію спеціаліста в галузі оподаткування та законодавства, пов’язаного з податками і зборами, тобто податкового консультанта. У дисертації розглядаються основні аспекти податкового консультування, наводиться інформація про роль, значення та необхідність податкового консультування для платників податків, фізичних та юридичних осіб, розкриваються основні проблеми, що виникають у сфері податкового консультування. На даний момент в Україні існує лише цивільно-правова чи майнова податкова відповідальність консультанта перед клієнтом за порушення умов договору про надання консультаційних послуг.

Зазначені проблеми свідчать про необхідність прискорення прийняття закону, який регулює відносини на ринку податкового консультування та гарантує правовий статус суб’єктів господарювання, які надають послуги з

податкового консультування. Незаконна діяльність у сфері податкового консультування, як і законодавство інших країн, має каратися системою штрафів. Законодавчо необхідно передбачити добровільне страхування відповідальності податкового консультанта, що є необхідною умовою здійснення діяльності з податкового консультування. Необхідно передбачити порядок отримання ліцензії, свідоцтва чи свідоцтва на право надання податкових консультаційних послуг відповідно до закону.

Особа, яка звертається до податкового консультанта, повинна отримати практичні рекомендації та пропозиції щодо мінімізації ризиків чи помилок у своїй діяльності, можливість розробки та впровадження рішень, спрямованих на підвищення рівня безпеки її активів, а також можливість розвитку податкової системи. його стратегії. діяльність та напрямки її розвитку.

Гроші, фінанси, податки та всі пов’язані з цим процеси відіграють важливу роль у житті кожної людини, тому можливість отримати неупереджену, якісну, надійну та своєчасну податкову консультацію є важливим фактором у повсякденному житті платників податків та пересічних громадян. Тому український ринок податкового консультування має великі перспективи та великий потенціал. Специфічним завданням подолання перешкод на шляху розвитку ринку податкових консультаційних послуг можна назвати розвиток державного регулювання тристоронніх відносин між платниками податків, фінансовими органами та податковими консультантами з урахуванням позитивних моментів зарубіжного досвіду.

Розвиток ринку податкового консультування активізує процес формування фінансової культури населення. Тому необхідно розробити стратегію формування та розвитку фінансової грамотності в Україні.

Перш за все, необхідно змінити податкову та фінансову культуру громадян. Фінансовій грамотності потрібно привчати з дитинства. Держава має забезпечити кожного громадянина необхідними знаннями, навичками та ставленням для забезпечення відповідальної фінансової поведінки та

підвищення фінансової доступності українців. Основну увагу слід приділяти молодим людям, які виявляють неабиякий інтерес до фінансової грамотності та активно беруть участь у процесі набуття навичок фінансової грамотності, охоче навчають своїх батьків, родичів та друзів правильної фінансової поведінки.

Тому необхідно зі шкільних років закладати дітям основи фінансових знань, виховувати нову фінансову поведінку для фінансового благополуччя кожного громадянина та країни в цілому. Завдяки отриманим знанням кожен громадянин зможе встановлювати власний бюджет, брати відповідальність за власні фінансові рішення, планувати свої доходи та витрати, вести та контролювати свої фінансові рахунки, розумно використовувати кредит та управляти боргами.

Проте фінансова грамотність потрібна в будь-якому віці. Діти отримують уявлення про цінність грошей, навички планування доходів, витрат і заощаджень. Отримані знання та навички допоможуть молодим людям вирішувати проблеми Оплата навчання, придбання житла шляхом залучення кредитних ресурсів та ефективного управління ними. Фінансова грамотність допоможе дорослим громадянам ефективно розпоряджатися власними фінансами, розрахувати сімейний бюджет, співвідношення заощаджень і споживання, оцінити ризики та прийняти правильне рішення щодо інвестування заощаджень, планування пенсії.

Підвищення рівня фінансової грамотності громадян України вимагає послідовної державної політики у цій сфері та підвищеної уваги учасників фінансового ринку. Лише забезпечення комплексного підходу до формування фінансової грамотності громадян підвищить ефективність заходів, спрямованих на вирішення цієї проблеми. Реалізація загальнодержавних заходів щодо підвищення фінансової грамотності населення в Україні створить сприятливі умови для підвищення добробуту населення, формування фінансової культури, залучення громадян до фінансових ринків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башкирова Н.Н., Сугробова Е.Б. Основы налогового консультирования: учеб. пособие / под.ред. Л.И. Гончаренко. М.: Магістр, 2010. 178с.

2. Бейч Э. Консалтинговый бизнес: основы профессионализма / Э. Бейч пер. с англ. СПб. : Питер, 2006. 272. С. 199.

3. Буссе Р. Опыт Германии по информационному взаимодействию финансово-налоговых органов и налоговых консультантов. URL: http://www.nalogforum.ru/php/content.php?id=767

4. Буссе Р. Податкове консультування і його громадська вигода: досвід Німеччини/URL: http://oriental-group.com.ua/news-read_ua.php?id=37

5. Габрелян А.Ю. Поняття та сутність дефініції «податкове консультування». Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2013. Вип. 59. С. 270-276.

6. Грейнер Ларри. Схемы организационных изменений. Harvard Business Review, май-июнь 1967, С. 119–120.

7. Гудков Ф.А. Об организации рынка услуг по налоговому консультированию. Ваш налоговый адвокат. 2007. №7. С. 12-14.

8. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15.

9. Даниленко Ю. В. Розвиток податкового консалтингу в Україні. Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів : Збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 31 жовтня 2013 р.) / Міністерство доходів і зборів України, Національний університет державної податкової служби України, Науково-дослідний центр з проблем оподаткування. Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2013. С. 144–147.

10 Інформація з офіційного сайту Асоціації платників податків України. URL: http://www.appu.org.ua/pro_APPU/Misiya_meta_ta_zavdannya_APPU/ 64

11. Інформація з офіційного сайту ВПГО «Спілка аудиторів України». URL: http://spilka-audit.org.ua/index.php

12. Інформація з офіційного сайту Української асоціації сертифікованих бухгалтерів і аудиторів URL: http://www.uacaa.org/pro-uasba/opis-asotsiatsiji

13. Інформація з офіційного сайту Федерації професійних бухгалтерів та аудиторів України. URL: http://www.ufpaa.org/about/

14. Інформація з офіційного сайту Ради незалежних бухгалтерів та аудиторів. URL: http://rnba.com.ua/Ua/zagalni/ 15. Інформація з офіційного сайту Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України. URL: http://federation.faaf.org.ua/pro-federatsiyu.html

16. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 р. №3125-XII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125- 12

17. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2013 р. №2939-VI. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/ laws/show/2939-17

18. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80

19. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. №2657-XII/. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12

20. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2017 рік. URL: http://sfs.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/166710.html

21. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2018 рік. URL: http://sfs.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/166710.html

22. Звіт про підсумки діяльності Державної податкової служби України за 2019 рік.URL: https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/409589.html

23. Золковер А. О. Фінансова грамотність населення як основа фінансово–економічної безпеки держави. URL: https://knutd.edu.ua/publications/conference/20.03.2015/Zolkover_7.pdf 65

24. Кізима Т.О. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?user=QoZJOgQAAAAJ&hl=ru

25. Крисоватий А. І. Планування та прогнозування податкових надходжень : навч. посіб. / А. І. Крисоватий, А. Я. Кізима, В. В. Маслій. Тернопіль : Економічна думка, 2011. 260 с.

26. Лист ДПС України від 30.09.2015 р. № 20716/6/99-99-10-03-02-15 «Щодо статусу консультацій у Загальнодоступному інформаційно-довідковому ресурсі». URL: http://zpl.com.ua/content/status-konsultats%D1%96i-uzagalnodostupnomu-%D1%96nformats%D1%96ino-dov%D1%96dkovomuresurs%D1%96.

27. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.

28. Офіційний сайт Європейської Конфедерації податкових консультантів (Confédération Fiscale Européenne). URL: http://www.cfe-eutax.org/about

29. Наказ Міністерства юстиції України від 29.10.2018 р. №3373/5 «Про затвердження Порядку ведення Довірчого списку».URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1221-18#Text

30. Офіційний сайт Палати податкових консультантів України. URL: http://www.ppk.org.ua

31. Письменний В.В. Податкова культура в умовах демократизації суспільства. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2005. №10. С. 231–239.

32. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

33. Ткачик Ф.П. Податкове консультування. Навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2015. 252 с.

34. ІДД ДПС «ЗІР» https://zir.tax.gov.ua/

35. Податкове планування та консультування. податкові спори / Юридична фірма «U&G PARTNERS». URL: http://www.ugp.com.ua/ua/practice/taxlaw.html

36. Проблемы становления и пути развития налогового консультирования. URL: http://www.mirkin.ru/_docs/articles05-025.pdf

37. Проблеми розвитку податкової політики України та оподаткування : монографія / за заг. ред. проф. Ю.Б. Іванова. Харків : ВД "ІНЖЕК", 2007. 448 с.

38. Про податкове консультування в Україні: проект Закону України від 10 липня 2008 р. № 2745. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF24900A.html

39. Процесне консультування. URL: https://www.outsorcing.in.ua/consulting_2.html#:~:text=%D0%9F%D1%80%

40. Професія податкового консультанта: необхідність чи вимога часу? / Інформація з офіційного сайту Палати податкових консультантів України. URL: http://www.ppk.org.ua/profesia_podatkovogo_konsultanta_neobhidnist_chy_vymoga_chasu.html

41. Притуляк Н.С., Баховко В.Ю., Чапран Ю.О. Особливості розвитку консалтингових послуг в Україні. Науковий вісник Мукачівського державного університету: Серія Економіка. 2015. Вип. 1(3). С. 115-119.

42. Ринок консалтингових послуг. Його становлення та розвиток в Україні.: URL: http://www.management.com.ua/consulting/cons002.html

43. Скотт А. Как управлять переменами: Change Management глазами специалиста. URL: http://www.hrc.com.ua/content/articles/index.php?article=5571

44. Смірнова О.М. Податкове консультування: зміст і стан розвитку. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2011. № 2 (53). С. 84-90.

45. Смірнова О.М. Організаційно-правове регулювання податкового консультування : зарубіжний досвід. Формування ринкових відносин в Україні. 2010. № 8 (111). С. 47- 52.

46. Смовженко Т.С. Фінансова грамотність. Підручник.URL: https://pfin.com.ua/wp-content/uploads/2012/07/Finansovaya-gramotnost.-Uchebnik.pdf 67

47. Статут спілки податкових консультантів УкраїниURL: http://www.taxadvisers.org.ua/statute.html

48. Статут громадської організації «Палата податкових консультантів» / Протокол №1 від 17 червня 2013 року. URL: http://www.ppk.org.ua/uk/charter

49. Статут Всеукраїнської громадської організації «Спілка адвокатів України» від 19 листопада 2011 р. URL: http://cay.org.ua/

50. Ткачик Ф.П. Організаційно-правове забезпечення податкового консультування в Україні, Польщі та Чехії. Світ фінансів. 2014. Вип. 3. С. 155-163.

51. Управленческое консультирование. Введение в профессию / Под ред. М. Кубра; пер. с англ. [4-е изд.]. М. : Планум, 2004. 976 с.

52. Центри обслуговування платників податків / Інформація з офіційного сайту Державної фіскальної служби України. URL: http://sfs.gov.ua/tsentriobslugovuvannya-platnikiv-poda

53. Цимбалюк І. О. Податкова культура, як фактор дієвості податкових реформ. Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: матеріали XVII Міжн. наук.-практ. конф. (29-30 травня 2012 р.) / відп. ред. Л.Г. Ліпич. Луцьк: Волинська мистецька агенція „Терен", 2012. С. 225-227.

54. Юрій С.І., Кізима Т.О. Фінанси домогосподарств: теоретичні підходи до трактування сутності. URL: https://westudents.com.ua/glavy/100911-122-teoretichn-osnovi-fnansv-domogospodarstv.html

55. Study into the Role of Tax Intermediaries / OECD. URL: http://www.oecd.org/tax/administration/39882938.pdf

56. OECD (2018). OECD/INFE Toolkit for measuring financial literacy and financial inclusion. P.4.URL: http://www.oecd.org/financial/education/2018-INFEFinLit-Measurement-Toolkit.pdf

57. OECD (2019). OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies. P.8.URL: https://www.oecd.org/financial/education/oecdinfe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf 68

58. Ustawa o doradztwie podatkowym z dnia 5 lipca 1996 r Nr 41, poz. 213 / URL: http://aktyprawne.poznajpodatki.pl/inne-ustawy/ustawa-o-doradztwiepodatkowym-2013-dzu-2011-nr-41-poz-213/

59. Zákon o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky ze dne 20. října 1992 № 523. URL: http://www.kdpcr.cz/article.asp?nArticleID=1&nLanguageID=1

60. World Bank (2017). Global Financial Inclusion and Consumer Protection Survey: Report.P. 14. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/brief/ficpsurvey